

September 2018

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 102

29. årgang – september 2018

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS**Oplag:** 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HKH Kronprins Frederik
Søren Haslund-Christensen
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Ann Fenger Benwell (sup.)
Elisabeth V. Friis (næstformand)
Anita Garbers
Bettina Gram
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Chuka Ringgaard (sup.)
Henrik Bo Thrane (sekretær)
Chalotte Vad

Hjemmeside:

www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: (1551) 784-1582**MobilePay:** 83554**Selskabets adresser:**

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
email: hbthrane@gmail.com

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

»Har efterhånden set alle jeres særudstillinger og dette er i særklasse en af de bedste ☺ fantastisk opsætning!« skriver Kirstine Madsen Ladekarl på Facebook om Moesgaard Museums særudstilling 'På Djengis Khans stepper - Mongoliets nomader'.

Et besøg på museet i Aarhus kan absolut anbefales. Læs mere om den meget roste udstilling på de næste sider. Foto: Jan Koed

Indhold

Chinggis Khan erobrer Aarhus	3
Anmeldelse af Moesgaards særudstilling om Chinggis Khan	6
Den spændende Ekspedition	9
Eventyrernes Klub	14
Eventyret om Mongoliets elefant	17
Flere takhi vender tilbage til naturen i Mongoliet bør være allieret med sine to naboer	20
Derfor er Mongoliet interesseret i SCO	22
Tørret ost og civilsamfund	24
Aktuelt	27

Foto: Bettina Gram

Chinggis Khan erobrer Aarhus

Danmarks etnografiske og arkæologiske museum i Aarhus, Moesgaard Museum, åbnede sin særudstilling »På Djengis Khans stepper – Mongoliets nomader« med en festlig reception for særligt inviterede gæster mandag den 18. juni 2018.

Dansk Mongolsk Selskabs formand, Bulgan Njama, som er født i Mongoliet og har boet mange år i Danmark, deltog sammen med resten af selskabets bestyrelse og den første formand, Rolf Gilberg, i åbningsreceptionen, foruden et par hundrede andre indbudte gæster. Blandt deltagerne var desuden flere herboende mongoler med deres familier.

Mens det officielle Danmark, ministre som medlemmer af Kongehuset, glimrede ved deres fravær, kastede Mongoliets ambassadør for Danmark, med base i Stockholm, M. Enkhsaikhan og hustru, glans over åbningen. M. Enkhsaikhan fik

æren af at indvie udstillingen. Ambassadøren holdt tale på plænen foran museet, hvor der også var taler af bl.a. Johannes Flensted-Jensen, formand for Moesgaard Museums bestyrelse, og museets direktør, Mads Kähler Holst.

Haslund-Christensen og ryttermumie

Udstillingen indeholder mange smukke genstande, som er indsamlet af ekspeditionsleder Henning Haslund-Christensen i 1930'erne – genstande som tilhører Nationalmuseet.

En 800 gammel, velbevaret mumie, som er udlånt fra Mongoliet, er udstillingens clou. Mumien ligger i en udhulet træstamme, som er foret med filt og er udstillet i en glasmontre. I montren er også traditionelle mongolske beklædningsgenstande og ryttertilbehør – alt sammen fundet sammen med den afdøde, som derfor anses for at have været rytter. Måske har han været en af Chinggis Khans krigere, men det er kun et gæt. Mumien er blevet CT-skannet på Retsmedicinsk Institut på Aarhus Universitet, og forskere har også udtaget dna- og kulstof-14-prøver. Undersøgelserne vil måske afsløre mere om den ukendte rytter.

Stemmer fra steppen

Museumsshoppen har indkøbt en lille samling mongolske produkter, bøger og andre asiatiske varer, som gæsterne havde mulighed for at købe under udstillingsåbningen. Undra, som er medlem af DMS, og som sælger mongolsk kashmir og andre produkter i sin webbutik under eget navn, har leveret en række mongolske uldprodukter til museumssbutikken.

Blandt flere bøger om udstillingstemaet er *Mongoliet – stemmer fra steppen* af Mette Holm og med fotos af Søren Zeuth, som Dansk Mongolsk Selskab har udgivet i samarbejde med forlaget Frydenlund. Bogen har efterfølgende ud-

Bogen 'Stemmer fra steppen', som DMS har udgivet i samarbejde med forlaget Frydenlund, er både et flot blikfang og en populær bog i museumsshoppen på Moesgaard Museum. Foto: Bettina Gram

stillingsåbningen – og i fravær af et udstillingskatalog – solgt pænt.

Udstillingen *På Djengis Khans stepper – Mongoliets nomader* er udviklet af Moesgaard Museum i samarbejde med Nationalmuseet. Den kan ses i Aarhus frem til den 7. april 2019 og vil efterfølgende blive vist på Nationalmuseet i København. ■

Bettina Gram

Djengis eller Genghis? Navnet kan skrives på mange måder. Gers redaktion har valgt skrivemåden Chinggis.

M. Enkhsaikhan, Mongoliets ambassadør til Danmark, flankeret af Johannes Flensted-Jensen (tv.), formand for Moesgaard Museums bestyrelse, og Mads Kähler Holst (th.), direktør for Moesgaard Museum siden 1. december 2016. I forgrunden står ambassadørens hustru og tager billeder, mens Rolf Gilberg ser afventende til i højre side.

Foto: Jan Koed

Rolf Gilberg, DMS' formand 1990-2016, hilser på Mongoliets ambassadør, M. Enkhsaikhan og hustru.

Foto: Jan Koed

Antropolog Christel Braae i faglig samtale med lektor ved KU Lars Højer om udstillingen. Christel har netop udgivet et stort værk om Henning Haslund-Christensens indsamlinger af mongolske genstande, som danser ryggraden i udstillingen.

Foto: Jan Koed

Det store udstillingsrum er opbygget under træstativet fra et overdimensioneret traditionelt mongolsk telt, en ger.

Foto: Bettina Gram

Den velbevarede mumie af en ung mand fra 1200-tallets Mongoliet kan studeres på nærmeste hold bag en glastrude. Mummiens kiste blev opdaget ved et tilfælde i 2016 i Altai-bjergene i den vestlige del af landet.

Foto: Jan Koed

Anmeldelse af Moesgaards særudstilling om Chinggis Khan og steppens nomader

På Djengis Khans stepper – Mongoliets nomader.

Moesgaard Museum, Højbjerg syd for Aarhus.

19. juni 2018 - 7. april 2019. Fra foråret 2019 Nationalmuseet, København.

Udstillingen er udviklet af Moesgaard Museum i samarbejde med Nationalmuseet. Udstillingen er støttet af Spar Nord Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Augustinus Fonden.

Moesgaard Museum har skabt en smuk, spændende og oplysende udstilling, som er meget seværdig. Det er noget Moesgaard Museum ofte gør med succes. Museet har lavet en genial indgang til udstillingen. I stedet for blot at vade direkte ind i udstillingen bliver publikum sendt på en rejse med Den Transsibiriske Jernbane – den samme rejseform danskerne brugte i 1930'erne, hvor de fleste udstillede ting er fra.

Mens man langsomt går gennem togvognene på Den Transsibiriske Jernbane og ser ud af togets vinduer, oplever man de skiftende landskaber, toget kører forbi. Publikum fornemmer, at man er på en rejse langt væk. Men det er ikke kun geografisk, man rejser. Man rejser også tilbage i tiden, for pludselig bliver toget overhalet af Chinggis Khan og hans mongoler. Man er virkelig på vej ind i en anden verden et andet sted på en anden tid. Når det er gået op for én, stiger spændingen: Hvad vil man se og opleve, når man står af »toget«? Snydt bliver man ikke!

De udstillede genstande har været tilgængelig for den danske

I den religiøse del af udstillingen viser denne montre forskellige masker, som blev båret af cham-dansere. I midten står et orakel, som intet har at gøre med cham-danserne. Til venstre er udstillet musikinstrumenter, som bruges af munkene i klosteret. Til højre ser man religiøse genstande, som befinder sig på altre i klosterets tempel.

Nogle af de store klostre med mange munke opfører et par gange om året en rituel dans, hvor munke er klædt i særlig farvestrålende dragter og bærer masker. Da befolkningen i tidligere tider ikke kunne læse og skrive, opførte munkene dramatiserede dele af religionen til glæde for de, som kom og så på, fuldstændig som man gjorde i det gamle Europa, hvor de store kirker opførte passionsforestillinger. En cham-dans varer gerne det meste af en hel dag, i visse tilfælde et par dage. Nysgerrige mennesker kommer på besøg ofte langvejs fra og slår sig ned i klostergården. Munkenes dans ledsages af tibetansk tempelmusik. Den eneste person, der siger noget, er 'Steppens Gamle Olding', som på en hyggelig måde laver grin med publikum. I en tid uden radio eller fjernsyn var det en kærdkommen måde at mødes på, blive underholdt og høre nyt.

Der er ikke faste pladser. Publikum kommer og går. De mere rutinerede ved, hvor de skal sætte sig, så de ikke skal sidde hele dagen i brændende sol. Munkene har brugt måneder på at øve sig. Lige som så meget andet i den religiøse verden er der ikke frit spil. Der er jo ikke tale om et bal, men et helt fastlagt ritual.

Sådanne begivenheder kan gøre et kloster populært, og det vil da få flere gæster og dermed flere donationer. Det er ikke alle, der begriber det religiøse indhold, men man får en god og underholdende oplevelse og en positiv indstilling til klosteret. Så det er en ordning, hvor alle parter vinder noget. RG

Foto: Bettina Gram

befolkning i næsten 80 år, dog kun få ting de sidste 20 år. De udstillede ting blev hjembragt af Henning Haslund-Christensen i 1930'erne

og indgik i begyndelsen af 1940'erne i Etnografisk Samlings permanente udstilling opstillet af Haslund-Christensen selv.

Dragt til en gift chahar-mongol, hvis hovedtøj er af sølv pyntet med koral og turkis. Mannequinens ansigt er en kopi af en virkelig kvinde.

Dér stod tingene til offentlig skue i mere end 40 år frem til 1988, hvor det hele blev pakket væk, fordi den del af Nationalmuseet, hvor de befandt sig, blev bygget om. Til gengæld blev hele Etnografisk Samlings mongolske samling, ikke kun Haslund-Christensens indsamling, men også andres, i 1992-1996 vist på 500 m² i udstillingen *Mongolerne – steppens nomader*, som i de 4 år, den var åben, blev set af en halv million besøgende. Derefter blev tingene magasineret undtagen ca. 50 genstande, som fik plads i *Jordens Folk* rum 169. Derfor er det glædeligt, at Moesgaard Museum nu har fundet sagerne frem igen, fordi det er interessante ting at se og forstå.

Pludselig er toget der ikke mere. Man er nået frem og vender sig mod et fantastisk rum domineret af en kæmpe gers gittertag, hvor igennem man ser Mælkevejens stjerner stråle i natten. Mongolerne kalder deres runde filttelte for en ger. I Europa har man ofte brugt det tyrkiske ord *jurt*, men jeg vælger altid det mongolske ord.

På videoskærme, som er opsat rundt om i udstillingen, fortæller forskellige kendere af Mongoliet om mongolernes verdensbillede, deres traditioner og levevis.

For én som faktisk har stået på den mongolske steppe og nydt nattens stjernehimmel – som på de kanter er ekstra flot, fordi der ikke er distraherende menneskeskabt lys til at sløre billedet – er det en stor slået oplevelse. Man går lidt i stå og taber pusten og bruger pausen til at nyde synet, oplevelsen, stemningen. Håber at det også gælder de besøgende, som ikke er belastet med forudindtagne minder.

En ger opstilles altid med døren mod syd. På den måde får man automatisk et ur på gerens nordvæg. I udstillingen kommer man ind i den symbolske kæmpeger fra øst. Det er jo ikke muligt at få alt til at gå op i en højere enhed, når man har en begrænset plads og bestemt beliggenhed.

Det er rart, at udstillingen ikke er delt op i nummererede rum, som man skal følge. Udstillingen er ét stort rum, ligesom virkeligheden er, hvor man kan vandre rundt her og der. Måske se de samme ting en ekstra gang. Det hele i ro og mag uden følelsen af, at man skal gøre det på en allerede fastlagt måde. Det vil

En mongolsk bueskytte. Ansigtet tilhører Haslunds mongolske hjælper, Bimba. Den sammensatte bue er meget stram og kræver en stærk arm til at spænde den.

Fotos: Bettina Gram

jeg gerne give Moesgaard Museum ros for.

Den symbolske kæmpeger er flot og imponerende. Jeg kan godt lide, at man har valgt »den uendelige knude« som dekoration i det, der symbolsk skal forestille gerens vægge. Jeg savner dog en rigtig ger, som publikum kan gå ind i og fornemme denne hyggelige og behagelige boligform. Man bliver altid positivt overrasket første gang, man kommer ind i en mongolsk ger. Nok er der kun omkring 35 m² i en almindelig ger, men det er et utroligt rart sted at opholde sig, ikke kun fordi mongolerne er venlige og gæstfrie mennesker, men også på grund af selve konstruktionen.

Til glæde for det publikum, der har vænnet sig til at se tingene fra en drone, er der skabt en model med et lille stykke af den mongolske steppe, hvor man i børnehøjde kan se en klynge ger spredt i græslandet. Det er en god idé, som hjælper til med at forstå nomadernes liv. Om filtteltet se tidsskriftet *Ger* nr. 1 på Dansk Mongolsk Selskabs hjemmeside www.danskmongolskselskab.dk.

Midt under kæmpegerens tag er et stort ildsted, som i en rigtig ger. Her omkring har man valgt at sætte en cirkelformet bænk, hvor publikum afslappet kan sidde og lade sig fortælle om Chinggis Khan og hans liv – gennem høretelefoner så man ikke forstyrrer andre gæster. Hvis man ikke straks bænker sig dér, men først går på opdagelse uden for kæmpegeren, kan man senere i ro og mag fordybe sine mange indtryk fra udstillingen på bænken ved ildstedet, mens man følger Chinggis Khans meriter. Langs bagsiden af den runde bænk står der montere med teltinventar, altså de ting, nomaderne i det daglige bruger i husholdningen. De skal ses udefra.

»Udenfor« kæmpegeren hele vejen rundt har man emneopdelt den mongolske nomadekultur: nomadedyr, dragter, smykker, buddhisme, shamaner. I afdelingen for nomadedyrene og de redskaber, man bruger til at håndtere dem, kan man for eksempel digitalt læse sin kamel. Kommer man for meget på kaminen, rejser den sig ikke. Det er en sjov måde at få børn til at tænke over tingene.

I denne del af udstillingen er genstandene anbragt pænt og nydeligt hver for sig, hvilket giver publikum god mulighed for at studere dem. Dog kan det virke lidt sterilt, når tingene ikke optræder i den hverdagssammenhæng, de blev brugt i.

En udstilling kan virke lidt kedelig for det publikum, der til hverdag ser verden gennem en skærm. Det har museet taget højde for, og lader mennesker med særlig viden optræde på store skærme, hvor de fortæller om den mongolske kultur ud fra netop deres ekspertise. Det er en rigtig god idé med disse digitale fortællere, især i vor tid, hvor lysten til at ville tilegne sig viden gennem egen læsning er på vej ud.

Det har altid været min holdning, at en udstilling skal kunne fungere

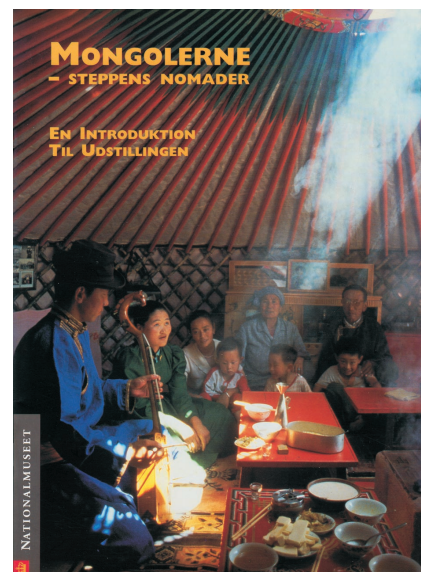
selvom alle udstillingens digitale tilbud går i sort. Den evne har Moesgaard Museum bevaret. Hermed ikke sagt, at det digitale islæt vil gå i stykker. Nu om dage er den slags blevet langt bedre og mere driftsikkert. Nogle publikummer er til det digitale, andre fordyber sig i de enkelte genstande. Sådan har museet formået at nå ud til et større publikum.

Det symbolske i udstillingen kommer nok tydeligst frem i montren med den tibetanske buddhisme. Her har man valgt kun at vise cham-dansernes masker uden tilhørende dragter. Det er selvfølgelig et valg, man har lov til at tage, men det gør det nok ikke lettere for publikum at fornemme, hvad chamdansen går ud på. Werner Jacobsen valgte at vise hele dragter i sin udstilling *Buddhas Veje* (1970), hvilket gav en umiddelbar visuel forståelse.

Moesgaard Museum har tilført noget helt »nyt« til udstillingen ved at låne genstande fra Mongoliets Nationalmuseum, genstande der er mange hundrede år gamle, blandt dem en mumie af en mongolsk krig. De indlånte ting har fået deres egen plads, og derved har man givet dem en særlig stor betydning, hvilket er en god ting.

Når man anmelder en bog, film, udstilling eller – hvad det nu kan være – er det altid anmelderens personlige betragtninger, der kommer til orde. Anderledes kan det ikke være. Selv sætter jeg større pris på en anmeldelse, når jeg ved, at anmelderen har forstand på emnet.

På den ene side er jeg måske en af de få, som har stor indsigt i netop denne udstillings indhold, fordi jeg i 36 år har haft det faglige ansvar for præcis denne samling af mongolske sager. Daglig har jeg set til dem, holdt øje med deres tilstand, lavet udstillinger med dem og forsket i deres historie. På den anden side er jeg måske ligefrem inhabil, fordi

I anledning af udstillingen 'Mongolerne - Steppens nomader' i Nationalmuseet 1992-1996 blev der udgivet et undervisningshæfte. Udstillingen blev set af en halv million mennesker.

jeg for 25 år siden lavede en tilsvarende udstilling med præcis de samme genstande.

Det er svært ikke at sammenligne de to udstillinger inde i mit hoved, men jeg håber, at den proces bliver i hovedet. Dengang var udstillingsområdet halvt så stort, og der var udstillet mere end dobbelt så mange ting. Min udstilling, *Mongolerne - Steppens nomader*, var selvfølgelig anderledes. Udstillinger er stærkt præget af de folk, som laver dem, og det er deres synspunkter, der kommer til udtryk. Der findes ikke objektive udstillinger. En udstilling er altid farvet af skaberens tankegang. For eksempel valgte jeg at underspille Chinggis Khan, fordi jeg ville sætte fokus på den almindelige mongolske nomade. Derfor ville jeg ikke bruge Chinggis Khan til at få publikum i tale.

Jeg har levet størstedelen af mit liv i forrige årtusind og har måske derfor en lidt anderledes opfattelse af, hvordan man udstiller, lidt gammeldags vil nogle synes. ■

Rolf Gilberg

Den spændende Ekspedition til Mongoliet

*I august 1939 sendte 'Herning Avis'¹⁾ sin reporter ud for at lave et interview med den nyligt hjemvendte arkæolog Werner Jacobsen. Han havde netop deltaget i en forskningsekspe-
dition, der senere blev kendt under navnet 'Anden Danske Centralasiatiske Ekspedition'. I Ger 13, 1995, bragtes det første af interviewets tre dele, men uvist af hvilken grund gik de to sidste afsnit i glemmebogen. Her følger alle tre afsnit.*

Som omtalt er den unge Arkæolog **Verner Jacobsen**, Søn af Bankdirektør Jacobsen, Herning, nylig vendt hjem fra den Tremands-ekspedition til det indre Mongoliet, i hvilken han deltog. I disse Dage er Verner Jacobsen naaet tilbage til sit Hjem paa Østre Kirkevej, hvor vi i Gaar fandt ham travlt optaget af at ordne sine Samlinger.

Den unge Globetrotter fortalte i det følgende Par Timer spændende og interessant om sin dristige Tur, og vi skal i et Par Artikler gengive Indholdet af denne Samtale.

Ekspeditionens Forhistorie.

Leder af Ekspeditionen var Løjtnant **Haslund Christensen**, hvis Erfaringer som Opdagelsesrejsende skriver sig fra Ekspeditioner sammen med Læge Krebs og den berømte svenske Opdagelsesrejsende **Sven Hedin**. Haslund Christensen havde selv foretaget en orienterende Ekspedition til Manchuriet²⁾, fra hvilken han kom hjem med pragtfulde Samlinger og en Plan i Lommen til en stor, dansk Ekspedition. Men Midlerne var begrænsede, Finansiering nødvendig, saafremt Ekspeditionen skulde fuldføres. Det viste sig, at han fandt Opmuntring overalt, Carlsberg ydede

sin Støtte, Staten traadte hjælpende til, og mange private Mennesker viste deres Interesse ved Tilskud.

Paa dette Tidspunkt kom Haslund Christensen i Forbindelse med sine to Rejsefæller, Sprogforskeren Dr. phil. **Kaare Grønbeek** og Arkæologen **Verner Jacobsen**³⁾. — Deres Formaal var at gøre videnskabelige Studier i det indre Mongoliet i Egne, der endnu var uudforskede og af tilfældige Grunde sprunget over af tidligere Ekspeditioner. Danmark havde kun sparsomme Samlinger fra Mongoliet, mens Svenskerne havde Verdens største gennem Hedins Indsats⁴⁾. Nu efter den danske Ekspedition hævder Danmark sig som en flot Numer to.

Standset ud for den spanske Kyst.

En Dag i Maj sidste Aar startede man. Østasiatisk Kompagni ydede Rejsen gratis som sin Tribut til de tre uforfærdede Videnskabsmænd, der paa Trods af Urolighederne i Østen begav sig ud paa den farefulde Færd. Haslund Christensen havde med sig en Introduktionsskrivelse fra den japanske Minister i Stockholm. De Omraader, der skulde udforskes, stod nemlig under japansk Herredømme, og Ministeren

havde forsikret, at Egnene forlængst var pacificerede. Dette var ogsaa rigtigt, hvad angik Krigen mellem Japan og Kina, men andre Farer skulde vise sig at være lige saa alvorlige.

Den første Vanskelighed meldte sig, da Skibet befandt sig ud for den spanske Kyst. En af Francos Trawlere standsede det danske Fartøj, som efter at have givet Oplysninger om Rejsens Art, fik Lov at fortsætte. Sejladsen forløb nu uforstyrret, og efter to Maaneder ankredes der op ved Dairen i Manchuriet, der er Havnestad til Port Arthur, en smuk By, som Russerne har udarbejdet Byplan for.

Rejsens næste Station var **Peiping (Peking)**, og herfra tog Ekspeditionens Deltagere med Jernbane direkte mod Nord til **Kalgan**, hvor den store Mur skæres, og videre til **Suiyuan-Paotow**⁵⁾. Urolighederne var ingen Steder større, end at det var muligt at opholde sig i Byerne. Her mod Nord naaede man endelig til den Bjergkæde, der skiller Kina fra det mongolske Omraade. Egnen er kultiveret af kinesiske Nybyggere, og da der fornylig havde været mange Røvere, som endnu huserede i Nærheden, forbød Myndighederne Ekspeditionen at drage videre, ind-

til Forholdene blev meddelt mere rolige.

Tre Maaneder i Mongoliets Hovedstad.

Man var naaet hen til Juli, og de tre Danskere maatte finde sig i at forblive i Suiyuan i tre Maaneder. Suiyuan er faktisk Mongoliets Hovedstad, idet den mongolske Regent residerer her, hans Navn er Teh Wang. Tiden forspildtes dog paa ingen Maade. Der var god Lejlighed til at gøre visse Grene af Ekspeditionens Arbejde. Kaare Grønæk dyrkede Sproget og optog flere Plader⁶⁾, bl. a. Musikoptagelser, ved hvilke han blev udmærket støttet af Teh Wang, der er udpræget musikalsk. Den mongolske Musik er meget fremmedartet, har hverken Forbindelse med japansk eller kinesisk Musik, men Udlændinge værner sig alligevel forbavsende hurtigt til at nyde den.

Endelig blev Tilladelsen givet til at rejse op i Landet. Lige inden Afrejsen mødte Ekspeditionen Hertug Larsen af Mongoliet, en Mand, som Danskerne fik umaadelig megen Glæde af at træffe sammen med, og hvis Historie ikke er helt almindelig.

En Missionær med Handels-talent.

Hertug Larsen er Svensker og hed oprindelig noget helt andet⁷⁾. I en ung Alder blev han udsendt som Missionær af „American Bible Society“, og hans Felt blev Mongoliet. Paa denne Missionsmark havde det altid været Skik at uddele Bibler gratis til de indfødte. Alligevel var Afsætningen kun ringe. Svenskeren grundede over dette og besluttede forsøgsvis at sælge Biblerne i Stedet for at forære dem bort. Salget oversteg selv hans dristigste Forventninger. Nu da Biblerne kostede Penge, blev de pludselig interessante for Mongolerne.

Denne pludselige Opdagelse af sit fortræffelige Handelstalent udnyttede Svenskeren paa andre Maader. Han fik flere Varer at handle med og tjente sig i Løbet af faa Aar en Formue. Han traadte i Forbindelse med de fornemme verdslige og buddhistiske Mongoler og opnaaede af en saakaldt levende Buddha ved Navn Urga⁸⁾, at blive udnævnt til Hertug af Mongoliet; En levende Buddha er en høj Rangsperson hos Mongolerne.

Under de nuværende Forhold er det vanskeligt at drive rationel Handel i Mongoliet, og Hertug Larsen havde netop lagt op, da han traf de tre Danskere. Han overlod dem sin Hovedresidens, et gammelt mongolsk Tempel, Tjaran Kurrie⁹⁾, med en mærkelig Historie. Hertil rejste Ekspeditionen, og her opslog de i Oktober Maaned deres Hovedkvarter.

II.

Hertug Larsens mongolske Tempel var fortrinlig egnet til Hovedkvarter. Det havde tidligere været benyttet af de mongolske Præster, Lamaerne, hvis Religion kaldes Lamaismen og er en Form, som Buddhismen har antaget i Mongoliet samt i Tibet og hos Kalmukerne¹⁰⁾. Den er gaaet i Forbindelse med den gamle, nationale Religion, hvor Aandebesværgelse og Magi spillede en stor Rolle. Templet havde mistet sin Betydning for Lamaerne, efter at en af Præsterne havde slaaet en anden ihjel. Ingen turde bo der, og Hertug Larsen fik det overladt.

Ud fra dette Tempel foretog de tre Danskere enkeltvis deres Karavanerejser. Ofte varede disse Ekskursioner flere Dage, Deltagerne red Dagen igennem paa Heste- eller Kamelryg i en Varme paa 40–50 Grader og slog om Aftenen Lejr i Nærheden af en Brønd. Det gjaldt om at faa Teltene rejst inden Mørkets Frembrud, for i Løbet af kort Tid faldt Temperaturen til minus 40

Grader¹¹⁾, og da gjaldt det om at være langt nede i den lune Sovepose.

Studierne af Folket.

Løjtnant Haslund Christensen hentede store Samlinger af Etnografica, der strækker sig lige fra det mest dagligdags mongolske Udstyr, Telte og Husgeraad, til Pragtstykker, der viser den mongolske Kunstindustri paa sit højeste. Mongolerne er endnu i Dag et Nomadefolk, hvis Tilværelse er baseret paa store Hjorde af Faar og Geder. I Reglen holder de kun faa Køer, men opdrætter mange Heste, som de i disse Aar leverer til Japanerne med god Fortjeneste.

Det lykkedes ogsaa Haslund Christensen at skaffe sig Samlinger, repræsenterende Mongolernes religiøse Kult. Samlingerne omfatter den gamle Shamanisme, en Troldomsreligion¹²⁾, der beror paa Forestillinger om Aanders Indgriben i Menneskelivet, og Lamaismen, der som ovenfor nævnt er en Afart af Buddhismen.

Sprogstudierne.

Dr. phil. Kaare Grønæk studerede de mongolske Dialekter og indsamlede gamle Haandskrifter angaaende Mongolernes Historie. – Haandskrifterne var ofte gaaet i Arv fra Far til Søn gennem mange Generationer og kunde føres helt tilbage til Djingis Khans Tid, det 12. og 13. Aarhundrede.

De arkæologiske Studier.

Verner Jacobsen besørgede de arkæologiske Studier, og det lykkedes ham at konstatere to forskellige Kulturer fra Stenalderen. Den ene var allerede kendt fra andre Egne af Mongoliet, mens den anden hidtil kun kendes fra enkelte Fund paa Malakka-Halvøen. Denne sidste Kultur var meget interessant, fordi de fleste af Typerne viser et rent palæolitisk (oldstenalderligt) Præg,

Ekspeditionsdeltagerne mødes på gårdspladsen hos den svenske opdagelsesrejsende Georg Söderbom. Fra venstre Henning Haslund-Christensen, Georg Söderbom, canadieren Desmond Martin og Werner Jacobsen, 1938. Foto: Grønbech, Nationalmuseet

men samtidig indeholder den ogsaa Typer fra den yngre Stenalder. Det er derfor øjensynligt, at den har siddet en Stenalderkultur over, Folket har levet isoleret, saaledes at det i en lang Periode har været afskaaret fra den Paavirkning, der senere kan være kommet fra Kina.

Jacobsen gjorde mange Fund af Broncer, der dækker Tiden fra Kristi Fødsel til det 14. Aarhundrede. Samlingen naaede op paa over 2000 Genstande, som for en stor Del er købt hos Mongolerne. Lamaerne¹³⁾ anvendte de fundne Bronze-genstande paa rent kultiske Omraader, bl. a. til at smykke Dragterne med. Pilespidserne af Bronze antog man var særlig heldige til at foretage Aareladninger med.

En særlig Undersøgelse foretog Jacobsen af en nestoriansk By. — Nestorianerne var Kristne fra det 8. til det 13. Aarh. og levede i store

Samfund i Mongoliet, hvor de anlagde store Byer, af hvilke mange endnu er bevaret. Byerne har været besøgt af mange Opdagelsesrejsende, som undrede sig over, fra hvilket Folk de store Gravsten med Kors og Inskriptioner stammede. Nu lykkedes det Dr. Grønbæk at tyde Indskrifterne; Sproget var Tyrkisk, men affattet i det syriske Alfabet. Forøvrigt gav Indskrifterne kun Oplysninger om den jordfæstedes Navn. Jacobsen konstaterede, at der paa flere Steder har været i alt Fald to Bebyggelser, den underste hidrørende fra Nestorianerne, den overlejrede fra kinesiske Stammer.

Der er stadig uhyre Arbejdsmarker i Mongoliet, men under de nuværende Forhold vil det sikkert ikke være muligt at fortsætte Udforskningen indenfor en overskuelig Fremtid. Ekspeditionen var kalkuleret til to Aar og var sikret Midler

til yderligere Fortsættelse, men de tre Danskere ansaa det ikke for forsvareligt at blive i Landet længere.

Kun enkelte Gange Urolighederne paa nært Hold.

Om Urolighederne fortæller Werner Jacobsen, at Ekspeditionen gentagne Gange var i faretruende Nærhed af Røverbanderne, men hver Gang blev man varskoet i rette Tid. Skønt Faren er saa overhængende, er det dog ikke tilladt civile Personer at bære Skydevaaben, og findes de i Besiddelse af Ammunition, straffes de haardt. — Næsten lige saa farlige som Røverne var Soldaterne, idet de militære Personer havde Brev fra Høvdingen, der tillod dem at tage Heste, hvor de kom frem. De mongolske Omraader er som bekendt meget udstrakte, og noget Samfærdselsnet i europæisk Forstand eksisterer ikke. Teltlejrene staar i Forbindelse med hinanden ved Hjælp af Ryttere. Den stadige Forbindelse medfører den Behagelighed, at det er muligt ret nøje at følge Røvernes Bevægelser, saa man i Tide kan søge Sikkerhed.

Mongolerne er et yderst gæstfrit Folk, som det er herligt at leve iblandt, og naar det tages i Betragtning, at Landet befandt sig i Krigsberedskab, kan Japanernes Optræden overfor Europæerne i denne Del af Landet kun karakteriseres som forstaaende og imødekommende. Ekspeditionen opnaaede kun enkelte Gange at se Kamp paa nærmere Hold. En Aften overværede man, hvorledes et japansk Maskingevær benyttedes mod Modstanderne. Ellers laa de fleste Byer øde og tomme hen, kun Militæret var forblevet tilbage og havde slaet sig ned bag Pigtraadsspærring og Sandsække.

III.

Under Opholdet i Mongoliet fik de tre danske Videnskabsmænd mange af Mongolernes mærkelige

Werner Jacobsen studerer sine nyligt indkøbte fund af bronzer af sino-sibirisk oprindelse i Söderboms hus, 1938. Foto: Haslund, Nationalmuseet

Skikke at se. Den almindelige Begravelsesskik er at lægge Ligene ud, hvor de snart bliver opædt af Gribbe og Ulve. Denne Skik hænger sammen med den Opfattelse, at det er syndigt at grave i Jorden, fordi Jordens Aander derved forstyrres. Verner Jacobsen maatte derfor, hver Gang han skulde foretage en Undersøgelse, hvor det var nødvendigt at grave, liste sig til Stedet i al Hemmelighed. Kun i ganske enkelte Tilfælde brændes Liget af en højtstaaende verdslig eller gejstlig Personlighed, naar astrologiske Tydninger forud har vist, at den døde fortjener denne Ligfærd.

Verner Jacobsen havde Lejlighed til at se alle Forberedelserne til en saadan Begravelse. Liget blev lagt i en stor, flettet Straakurv, og udenom fyldtes op med Smør, hvori der blev stukket smaa Flag med Bønneformularer. – Paa en nærmere bestemt Dag fejrer Folket store Festligheder, og derefter brændes Liget. Den Ligbrænding, der ved denne Lejlighed var Tale om, gjaldt Broderen til en højtstaaende levende Buddha, som

Verner Jacobsen havde lært at kende, og som vi bringer et Billede af.

Shamanismen.

Den gamle Religion er Shamanismen, men den har de fleste Stammer forladt til Fordel for Lamaismen. I enkelte Stammer, der har levet afsides, findes dog Shamanismen den dag i Dag. Øverste gejstlige i den shamanistiske Religion er en Troldkvinde eller en Troldmand¹⁴⁾. Danskerne overværede, hvorledes en gammel Troldkvinde forrettede sin religiøse Tjeneste.

Ekspeditionen var blevet indbudt af Troldkvinden til at bo hos hende og havde for en Tid slaaet sig ned i et Telt ved Siden af. Om Aftenen hørte Danskerne, at der blev slaaet paa Tromme i Troldkvindens Telt, og lidt efter blev de kaldt derind til lige med flere Mongoler¹⁵⁾. Troldkvinden sad foran et Alter, der var prydet med Filtdukker, repræsenterende Forfædrenes Aander. Dukkene havde Masker paa, fremstillet af den afflaaede Ansigtshud¹⁶⁾, og Dukkens Køn var tydeligt angivet.

Hver Gang en Shaman afgaar ved Døden, lægges en Filtdukke tæt op mod Liget, og Mongolerne tror, at Aanden tager Bolig i Filtdukken. For at bevare den afdødes Træk er det, at Ansigtshuden flaaes af og trækkes som en Maske over Filtdukkens Hoved. I det varme Vejr tørrer Huden hurtigt ind, og Virkningen er livagtig.

Troldkvinden slog paa en Tromme, der var dannet af en Jernring, hvorover der var spændt Hud. Som Trommestik benyttedes en lang Træstav, skaaret ud i Form af en Slange. Trommen var tillige forsynet med Bjælder. En krydret Lugt bredte sig i Værelset.

Trommestikken gik hastigere og hastigere, til Troldkvinden tilsidst kom i Trance. Med det hvide vendt ud af Øjnene fingerede hun med et Tospand¹⁷⁾ at køre til Aandernes Rige, hvorfra hun hentede Svar paa Mongolernes Spørgsmaal.

Danskerne kunde gennem en Hjælperke spørge Kvinden om hvad som helst, og hendes Svar viste sig stort set at slaa til. Hun forudsagde Sygdom for en af Danskerne inden Afrejsen, og kort Tid før Hjemturen var en af dem virkelig i lettere Grad angrebet. Da Danskerne havde tilfredsstillet deres Nysgerrighed, var det Mongolernes Tur. En ung Pige spurgte, hvorledes det vilde gaa med hendes syge Mor. En ældre Mand vilde vide, hvor hans bortløbne Hest kunde findes. En rig Mongol havde mistet 140 Faar, der var blevet Ulvenes Bytte, og spurgte, hvorledes han fremtidig skulde undgaa en lignende Ulykke.

En uhyggelig Ceremoni.

En anden Dag erfarede Verner Jacobsen, at en højtstaaende gejstlig Mongol havde udsendt Meddelelse om, at Gud paa en bestemt Dag vilde tage Bolig i ham. Jacobsen sendte ham en Gave og spurgte om Tillaelse til at overvære og fotografere det Øjeblik, hvor dette skete. Jacob-

sen fik Tilladelsen til at overvære den højtidelige Stund, men maatte ikke fotografere Begivenheden. Da Tidspunktet var inde, udfoldede Mongolen en Mængde Ceremonier, der virkede uhyggeligt paa Tilskueren. Han stak Sværdet i sig, og Blodet stod ham ud af Munden¹⁸⁾.

Et mystisk Land.

Mongoliet er et mystisk Land, slutter Verner Jacobsen, men Gæstfriheden vil man sent glemme. I mange Henseender ligner Mongolerne os Europæere mere end de øvrige Asiater. Vi lærer snart at gøutere deres Maade at more sig paa, deres Sprog er ikke nær saa vanskeligt som Kinesisk eller Japansk, ja, naar man har været i Landet i nogen Tid, griber man sig en skønne Dag i overhovedet ikke at lægge Mærke til de fremmede, asiatiske Træk.

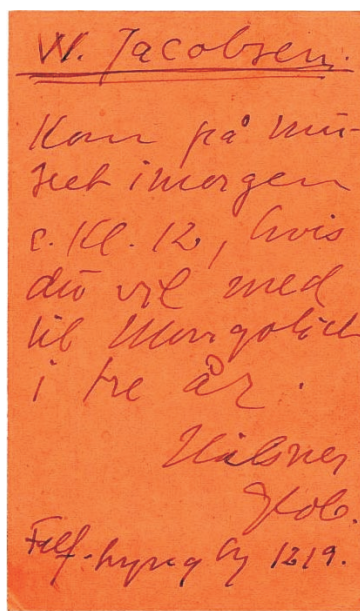
Verner Jacobsen har medbragt store Samlinger fra Ekspeditionen og paatænker i Løbet af Efteraaret at arrangere en Udstilling i Herning, eventuelt at holde Foredrag om sine Oplevelser. ■

Noter

1) *Herning Avis* bragte interviewet i 3 dele (11., 12. og 14. august 1939) for måske at få solgt flere aviser. *Herning Avis* har valgt at kalde Werner for Verner. Om det er andet end journalistisk sjusk, vides ikke. Redaktionen af *Ger* har valgt at bringe interviewet i én omgang skrevet som *Herning Avis* bragte teksten. Det er ikke tilfældigt, at det er *Herning Avis*, som bringer et interview med Werner Jacobsen. Han er nemlig vokset op i Herning, og byen vil gerne sole sig i bysbarnets eventyr.

2) Henning Haslund-Christensen tog alene på *Første Danske Centralasiatiske Ekspedition til Mongoliet* 1936-1937. Fra denne rejse hjembragte Haslund-Christensen ca. 500 genstande, som nu befinder sig i Nationalmuseet.

3) Werner Jacobsen fik en lille håndskrevet seddel med ordene: »W. Jacobsen. Kom på museet i morgen c. Kl. 12, hvis du vil med til Mongoliet i tre år. Hilsen Glob. Telf. Lyngby 1219.« Werner

studerede arkæologi, derfor kendte Glob ham.

4) På en Sven Hedin ekspedition i 1927-1929 til Xinjiang deltog Haslund-Christensen og var med til at indsamle genstande fra det vestmongolske område. Disse samlinger er på det etnografiske museum i Stockholm.

5) Hovedstaden i Indre Mongoliet hedder Hohhot, grundlagt 1537 af Altan Khan (1506-1583). Dengang hed byen Khukhu Khoto (= Den Blå By), kaldet sådan pga. blå tegn på byens vigtigste bygninger. Byen fik efterhånden et kinesisk navn: Kwei Sui. I Den Blå Bys nærhed byggede Manchuerne en stærk garnison, hvoromkring man anlagde en hel ny by: Sui-yuan (= Den Ny By), som med tiden smeltede sammen med Khukhu Khoto og blev til Hohhot. Se mere i *Ger* 22:20-23.

6) Det var Haslund, som stod for optagelserne med pladeskærerapparatet. Det kunne optage et par minutter på lakplade. Udstyret var stort, tungt og kompliceret at håndtere, så man skulle være to til at betjene det. Her kom både Werner Jacobsen og Kaare Grønbech ind i billedet. Grønbech nedskrev desuden omhyggeligt i en lille bog alle oplysninger vedrørende numre, hvem der sang hvad osv.

7) Hertug Larsons rigtige navn var Franz August Larson (1870-1957). Han har skrevet et par bøger om sin tid i Mongoliet, og der er skrevet bøger om ham af andre.

8) Den Levende Buddha hed ikke Urga. Urga var navnet på den by, han boede i,

nemlig Mongoliets hovedstad, senere omdøbt til Ulaanbaatar. Om Ulaanbaatar, se *Ger* 4:1-5. Om Den Levende Buddha, se *Ger* 17:16-17 og 18:26-28.

9) Tjaran Kurrie er Det Hvide Tempel, hvis navn staves på flere måder. Chagan Khure er det mest brugte, se *Ger* 101:13-18.

10) Mongolerne har helt overtaget buddhismen fra Tibet, hvor den særlige tibetanske form for buddhisme er udviklet; misvisende kaldet Lamaismen fordi nogle munke kaldes lamaer.

11) Det er rigtigt, at der er store temperaturudsving i Mongoliet. Der er gerne +40° C om sommeren og -40° C om vinteren, men ikke i samme døgn som det antydes her.

12) Trolddomsreligion. I Herning er man ikke vidende om shamaner og naturens ånder, men slår det hen som trolddom. Indre Mission har stærke rødder i det centrale og nordlige Jylland.

13) Det var både shamaner og visse særlige buddhistmunke, som pyntede deres dragter med bronzerne. De almindelige munke gjorde det ikke.

14) Troldkvinde eller en troldmand. I vor tid bruger man ikke disse betegnelser, men taler om shamaner uanset køn. Om shamaner, se *Ger* 7:19-22, 8:8-14 og 9:12-13.

15) Denne begivenhed har Werner Jacobsen fortalt om i sin bog *Asiatiske Akkorder* (Rhodos 1965, 1991), side 44-66.

16) Haslund-Christensen hjembragte et par filt-dukker. Dukkerne brugte ikke masker, men der hang masker i naturlig størrelse i shamanens ger. I disse boede hjælpeånder. Dukkerne var bolig for husånder, der var forfædre. Det med det aflåede ansigtsskind synes at være en misforståelse, enten af Werner Jacobsen eller nok mere sandsynligt af avisen. En af maskerne på gervæggen var lavet af aflået koskind, en anden var af kobber.

17) Man kan fornemme, at avisens læsere er bønder. Den kvindelige shaman fik en »hestestang« i hver hånd. En hestestang er et træstykke udskåret med et hestehoved i den ene ende og hestehov i den anden. Den symboliserer shamanens hest, på hvilken shamanens ånd ridder til åndernes verden.

18) Læs hele beretningen i Werner Jacobsens bog *Asiatiske Akkorder*, side 37-43. RG

Eventyrernes Klub

og de danske som tog til Mongoliet

Peter Freuchen grundlagde *Eventyrernes Klub* i Danmark den 13. december 1938 sammen med 10 andre på *Universitetscafeen* i København. Man ønskede at oprette et eventyrligt fællesskab for danske globetrottere. Klubben voksede sig hurtigt op på 100 medlemmer, hvilket har holdt sig helt til i dag.

På *Eventyrernes Klubs* hjemmeside står der:

Klubbens nulevende medlemmer tæller bl.a. forfattere, læger, ingeniører, journalister, skuespillere, ambassadører, fotografer, håndværkere, kunstnere, flyvere, søfolk, videnskabsmænd og autodidakte. Der er tale om en lidet homogen gruppe af mennesker med vidt forskellige syn på politik, religion, økonomi osv. Alle bidrager til den specielle charme, der findes i klubben. Hver tirsdag mødes man omkring det runde bord i klubbens lokaler i Nyhavn, hvor diskussioner og eventyrlige fortællinger ofte får bølgerne til at rejse sig, men hvor kammeratskabets bånd ikke brydes.

Man kan kun søge om medlemskab efter opfordring fra klubbens optagelsesudvalg. Optagelseskriteriet er, at man skal have haft usædvanlige oplevelser under usædvanlige forhold, (fortrinsvis i udlandet), at man fortsat opsøger eventyret, og at man er i stand til at formidle sine oplevelser til andre.

I 1963 fejrede klubben sit 25 års jubilæum med en bogudgivelse, *Med Eventyrerne over alle grænser*, under redaktion af Kelvin Lindemann, som selv skrev forordet. Derudover er der fyldige citater fra 12 af medlemmernes bøger. Lindemann giver en lille forklarende indledning til hvert afsnit. Da en af de valgte forfattere er Henning Haslund-Christensen, bliver det pludseligt lidt interessant for Gers læsere.

Om Haslund-Christensen

skrev Lindemann (side 117-119):

Man kan sidde ved en af de sædvanlige tirsdagsfrokoster i klubben og veksle nogle ord med medlem nr. 70, Krebs, og nr. 28, Borgstrøm, uden at tænke noget videre ved det. Faar man saa, efter nogle aars forløb, paany Haslund-Christensen's bøger i hænderne og genoplever hans ungdoms bedrifter sammen med »Chefen« og »Bøffelen« og paa de gamle billeder genkender klubkammeraterne, der har oplevet saa utrolige eventyr, husker man, at man, sidst man saa dem, ikke havde andet at spørge dem om end: Har du en tændstik?

»Chefen« og »Bøffelen«, (der selv skrev en bog om det mongolske eventyr, der supplerer Haslund-Christensen's, Kai Borgstrøm: 'Tre Aar paa Zobelsletten', Gyldendal 1933), lever i bedste velgaaende,

men »Kidi«, der skrev 'Zajagan' og 'Jabonah' (der betyder »Opbrud«) er ikke mere. Han døde paa sin sidste ekspedition den 12. september 1948 i Kabul, kun 52 aar gammel, og ligger begravet i Tappe Maranja ved foden af Afghanistans bjerge.

Carl Krebs (1889-1971), »Chefen« var medlem af *Eventyrernes Klub* fra 4. december 1940 til sin død 15. maj 1971. Kai Borgstrøm (1894-1981) var medlem fra 28. februar 1939 til sin død 19. december 1981. Henning Haslund-Christensen (1896-1948) blev optaget 3. juli 1940 og var medlem til sin død 12. september 1948.

Ove Krebs (1890-1975), Erik Isager (1897-1946) og Tage Birck (1897-1985) var ikke medlemmer af *Eventyrernes Klub*. Til gengæld var Werner Jacobsen (1914-1979) medlem fra 22. november 1959 til 1967, hvor han meldte sig ud. Jacobsen rejste med Haslund til Mongoliet i 1938-1939. Det gjorde Kaare Grønbech også, men han blev ikke medlem af klubben.

En anden, som tidligt var i Mongoliet (1958), var Jørgen Bitsch (1922-2005), som også var medlem af *Eventyrernes Klub* fra 17. maj 1949 til 1965. Han var i øvrigt medstifter af Dansk Mongolsk Selskab i 1990 og medlem af bestyrelsen til 1993.

Fra det stiftende møde på Universitetscafeen i 1938. Fra venstre: dr. Aage Krarup Nielsen, ingeniør Ib M. Nyeboe, fru Magdalene Freuchen, kaptajn A. P. Botved, Antoine Møller, direktør Chr. Ditlev Reventlow, fru Estrid Bannister (senere Estrid Good), Janus Sørensen, Peter Freuchen og Carl Mogensén. Foto: Eventyrernes Klub

Inden for de sidste 25 år har mange danske besøgt Mongoliet, så mange, at det bliver for meget at remse dem op her i denne sammenhæng.

Lindemann skriver videre:

Jeg saa Haslund en dag før han drog af sted paa den rejse, hvor han skulle gøre sit sidste »jabonah«. Jeg kom hastende ned ad perronen paa Stockholms banegaard, forbi et internationalt tog, da jeg bag mig hørte en dansk stemme: Kan du ikke hilse? Hvad var det for en dame, jeg saa dig spise middag med i Operakällern i aftes? Kidi stod i et halvt nedtrunkent kupévindue og vi gav hinanden haanden, og jeg har vel mumlet et eller andet smaasludder om, at det ikke var en dame, men min kone. Lidt efter kørte toget. Det slog mig, at han var paafaldende rødmosset, vel en følge af det for høje blodtryk, der fældede ham i saa ung en alder. Han var vel aldrig saa rask som han maatte lade for at skrabbe de fattige skillinger sammen, fonds og bevillingsmyndigheder saa karrigt, bortset fra de sidste aar, tildelede dette unge geni, som svenskerne, Hedin's landsmænd, saa aabenlyst misundte os.

Som ung kadet paa Kronborg traf Haslund-Christensen »Bøffelen« Borgstrøm og lægen Carl Imm. Krebs, der siden blev attacheret det internationale Røde Kors i en kao-

tisk tid. Krebs førte blandt andet mad, medicin og penge frem til den myrdede zars moder, Maria Feodorowna, den danske prinsesse, da hun var flygtning paa Krim. (RG: Det har Krebs fortalt om i sin bog 'En dansker i Mongoliet' – om kejserinde Dagmar, side 39-54). Siden, da bolschevikkerne naaede til Irkutsk, købte Krebs en hest og red efter kompasset tværs gennem Ydre og Indre Mongoli ned til det fjerne Peking. Det var en enestaaende præstation, ene mand, uden karavane, endog uden telt, gennem stepper og over ørkener. Om natten sov han i sovepose, ofte i 50 graders kulde, i en periode med høj feber efter at være bidt af en slange. Paa vejen kom han til et sted, 'Bulgun Tal' eller Zobelsletten, som betog ham meget. Ved hjemkomsten fortalte han Haslund-Christensen og Borgstrøm, at han ville drage tilbage til Zobelsletten og nedsætte sig, og de unge mænd tilbød at følge ham.

I 1919-20 var Krebs atter i Mongoliet (RG: Krebs var ikke atter i Mongoliet. Turen beskrevet ovenfor skete i 1919-1920) og Urian-hai, et herreløst land mellem Kina og Sibirien, men frodigt og rigt paa mineraler, guld og asbest.

Før revolutionen fandtes i Sibirien flere tusinde danske mejerister og landmænd, der havde skabt den sibiriske eksport af mejeriprodukter. Nu havde kommunisterne stjaa-

let deres mejerier, og mange af dem var ruinerede. Det var nu Krebs' tanke, at disse mennesker, hvoraf mange havde levet en stor del af deres liv i Sibirien, i stedet for at rejse hjem til Danmark, skulle bosætte sig i Nordmongoliet, hvor der var mulighed for at lære nye folkeslag dansk mejeridrift.

I 1923 startede da Carl Imm. Krebs' ekspedition til Urian-hai, som Haslund-Christensen beskriver i sin bog 'Jabonah'. Ekspeditionens deltagere maatte selv skyde de nødvendige penge til. En forsøgs-gaard blev anlagt ved en biflod til Selenga-floden, men de praktiske resultater af den eventyrlige færd svarede ikke til forventningerne. For Haslund-Christensen blev det en indvielse til hans manddomsgerning som mongolforsker. Han lærte sig sproget og at tænke som mongol, og han blev efterhaanden, som Dr. Niels Nielsen udtalte efter hans død »som videnskabelig menneskeforsker en mand af internationalt format«. Det skyldtes jo nok, at denne outsider kunne nikke genkendende til de mongolske kvinders sang ved væven: 'Vort arbejde det er slet ikke svært. Vi har vort arbejde saa inderlig kært.'

I 1958 blev der i en avis-kampagne rejst krav om, at det videnskabelige materiale, Haslund-Christensen havde hjembragt fra Mongoliet og som stadigvæk, ti aar efter hans død, stod stuvet væk i kasser i Nationalmuseets kældre, skulde opstilles og gøres tilgængeligt for offentligheden. Det er nu forlængst sket, men det er jo nok et spørgsmaal, hvor meget disse døde ting i glasmontrer kan gøre livet i de torgu-

De fire unge eventyrere, der i 1923 drog til Mongoliet for at oprette et forsøgslandbrug, er på deres ekspedition nået til den kinesiske havneby Tsientsin, juli 1923, hvor de nyder livet, inden rejsen går videre til den mongolske højslette. Fra venstre Kai Borgstrøm, Tage Birck, Henning Haslund-Christensen og Carl Krebs. Foto: Nationalmuseet

ters, buriatters og mongolers land levende. Vil man vide noget om dette fjerne land, hvor folket lever i telte som paa Abrahams tid, hvor ulve glammer i skoven, bjørne vralter af hi og lamaprædikanter gentager deres bønnenremser, maa man søge til Haslund-Christensen's bøger. I dem finder vi det pulserende liv under de høje stjerner, der kan give en mening til museets døde ting.

Jeg (RG) ved ikke, hvad det var aviserne skrev om i 1958. Jeg var 16 år og travlt optaget af at opmåle gletchere i Nordsverige. Jeg ved til gengæld, at Haslund brugte krigsårene (1940-1945) til at opstille sine samlinger på Nationalmuseet. Det er rigtigt, at der også er ting fra hans samlinger i magasinerne. Det skyldes, at Haslund samlede mange ting, som for ikke-nørder ser meget ens ud, og som derfor ikke blev udstillet for ikke at forvirre billedet. Interesserede forskere ser dem, hvis de ønsker det.

Hvor levende en udstilling af døde ting er afhænger af to ting, dels beskuerens viden og fantasi, dels af museumsmandens evne til at forklare det liv, de nu »døde« ting har haft. Det kan enten være i den vedhængende forklarende tekst eller ved selv at fortælle til publikum. Når museumsmanden selv er til ste-

de, kan publikum stille spørgsmål og på den måde få større indsigt.

I 1992-1996 viste Nationalmuseet en udstilling på 500 m², *Mongolerne, steppens nomader*, som stort set kun var lavet med de indsamlinger, Henning Haslund-Christensen havde foretaget i 1930'erne med tilskud af ting indsamlet af Prins Peter og nogle få andre. Udstillingen blev i de 4 år, den var åben, set af en halv million mennesker.

Det er rigtigt, at Haslund-Christensen var en fremragende fortæller, som let fik revet læseren med, og blot med lidt fantasi kunne man se det hele for sig. Vi er jo tilbage i den tid, hvor fjernsyn og sociale medier endnu ikke var opfundet, og hvor menneskene stadig ikke havde mistet deres fantasi.

Haslund starter sin bog *Asiatiske Strejftog* (1945) med nogle tanker om, »hvorfor drog vi ud«. Her er et par af hans tanker:

Hvorfor drog vi ud, jeg og mine ligesindede, til den verden, som ligger fjernere end nogen af de grænser, hvortil civilisationens dristige kabler og jernbanespor når frem?

Der var så meget, som lokkede, – lysten til at skue, hvad der gemte sig på den anden side af den yderste af alle kendte pashøjder – trangen til at prøve evner i opgaver, som var

andet end en fortsættelse af de gængs rutinestræb – hungeren efter at spænde unge og uprøvede muskler i en leg, som smagte af eventyr og magtfulde oplevelser.

Første gang man drog ud for at opsøge sine længsels eventyrverden, foretog man jo blot det spring, som halvfems procent af al ungdom til alle tider har drømt om i sine sundeste stunder. Og nåede man sine drømmes mål, derude hvor man regner tiden i solopgange og fuldmåner, der hvor urets hastende visere går i stå, så slog man uvægerlig bindende rod.

Vi er en lille flok, der til tider mødes herhjemme for at fremmane uforglemmelige mindebilleder af bronzegylde vildheste mod Gaz Køls blå flade, aforongo antilopers bedårende silhouetter mod Tibets høje himmel, af den ukendte prinsesse, som smilede mod os fra sin tusindårige dødsseng i ørkensandet – eller vi mødes derude ved et af vildmarkens lejrbaal for at lytte til de indfødtes ældgamle tale og for endnu engang at genopleve den naturs stilhed og storhed, som vækker og føder nye følelser og tanker. -

Og hvorfor søger vi stadig med nye pashøjder, solnedgange og lejrbål? Det er ikke for at vinde ære og letfunden rigdom, thi derude findes ikke så meget som en betryggende pension at hente. Men bestiger man de rette tinder, ser man med de rette øjne, og lytter man til de rette toner, så har man chancen for at finde sin egen lykkesten. ■

Rolf Gilberg

Eventyret om Mongoliets elefant

Der levede engang en elefant i Mongoliet. Denne elefant blev betragtet som »Mongoliets dyrebare Elefant«, den tilhørte den 8. Bogd Javzandamba, Mongoliets sidste konge og åndelige leder.

Bogd Khans elefant, »den brune elefant«, blev i 1912 eller 1913 købt hos et russisk cirkus for 2.200 rubler. Det svarer i dag til 214 kr., men hvis man tager inflationen i betragtning, har prisen snarere ligget i omegnen af 140.000 kr.

Pengene var en del af et russisk lån, hvoraf halvdelen blev brugt til anskaffelse af elefanten, som blev bragt til hovedstaden Ikh Khuree, i dag Ulaanbaatar. I spidsen for elefanttransporten stod Chin Van Khanddorj, en fremtrædende leder af uafhængighedsbevægelsen og tidligere udenrigsminister.

Det tog næsten et år at transportere elefanten til Mongoliet. I de første 3 måneder kørte elefanten med tog til grænsebyen Kiachta. Men de næste 8 måneder måtte den gå selv. Sikkert ivrig og utålmodig efter at se sin elefant red Bogd Khan ifølge kilderne ud en tidlig morgen med sit følge for at komme elefanten og delegationen i møde.

I Mongoliet levede elefanten et liv i luksus. Bogd Khan havde anskaffet den for at erhverve de »Syv Dyrebare Ejendele«, en konge skal have. Det inkluderede også en »Dyrebar Hest«. Både elefanten og hesten blev udstyret med skræddersyet beklædning og særligt udformede smykker prydet med symbo-

ler, billeder og ornamenter med religiøs betydning. De er nu udstillet i Bogd Khans Paladmuseum og i Skatkammeret. Det siges, at fordi elefanten stammede fra et cirkus, optrådte den ved særlig festlige lejligheder, hvor den blev iført sin overdådige klædedragt.

Man kan sagtens forestille sig, at Bogd Khan elskede sin elefant, og

ikke kun fordi elefanter har en dyb symbolsk betydning i buddhismen. Det fremgår af Bogd Khans legetøj som barn, især de små elefantfigurer. Også i indgangsporten til paladset kan der stadig ses talrige udskårede hvide elefanter.

Samtidige skrifter og billeder beskriver og viser den særlige indhegning Bogd Khan opførte til sin elefant. For eksempel viser malerier af den kendte mongolske kunstner, B. Sharav, elefantens indhegning nær paladsets område blandt andet med den kæde, der blev brugt til at tøjre elefanten med. Den lille brune elefant selv kan ses på B. Sharavs maleri »Det Røde Palads«, hvor den er afbildet sammen med sin oppasser.

Der var udpeget tre munke til at at passe på elefanten. Ifølge nogle kilder fremgår det endda, at Undur Gongor, Mongoliets højeste mand, 2,36 meter, også var ansat til at passe på elefanten, hvilket syntes passende for en mand af hans statur.

Elefanter har en glubende appetit. De kan fortære op til 270 kg føde i løbet af 16 timer. Det passer med optegnelserne, der viser, at kongens elefant blev fodret med 21-22 dampede *mantuu*-dumplings, 1 kg kogt smør og 3 spande røde blomster.

Ifølge arkivmaterialet døde elefanten i 1926, 2 år efter Bogd Khans død i 1924 og kort tid efter, at Vinterpaladset blev omdannet til det museum, vi kender i dag.

Elefanter kan leve i op til 70 år i naturen. Bogd Khans elefant levede i Mongoliet i omkring 12 år. Antager vi, at den havde levet i Rusland i 10 til 15 år, og at den havde været et år undervejs til Mongoliet, døde den i en alder af 23 til 28 år.

Det er trist, at den lille brune elefant – den eneste elefant, der har levet i Mongoliet – døde i en relativt ung alder. Endnu mere trist er det, at den kunne have haft et langt liv, hvis den ikke var omkommet af mangel på omsorg. ■

D. Dashdulam

Artiklen blev bragt i den engelsksprogede avis *The UB Post*, 24.07.18.

Flere takhi vender tilbage til naturen

Yderligere fire Przevalski-heste, på mongolsk 'takhi', er blevet transporteret fra Prags Zoo i Tjekkiet til Mongoliet i et tjekkisk militærfly. Transporten fandt sted den 20. juni 2018. Der er tale om fire hopper (Yanya, Helmí, Hanna og Spes), der er blevet udsat i Takhiin Tal, en del af Store Gobi B Stærkt Beskyttet Område (SPA). Dermed er i alt 31 Przevalski-heste blevet overført til Mongoliet fra Europa. Miroslav Bobek, direktør for Prags Zoo, gav et interview.

Fire hopper af Przevalski-vildhesten blev sluppet løs i Gobiørkenen 20. juni 2018 efter en lang transport fra Prags Zoo i først et tjekkisk militærfly og derefter med lastbil.

De har startet et projekt til bevarelse af den vilde baktriske kamel og saiga-antilopen i Mongoliet. Hvilke initiativer har De taget i den anledning?

Vi har samarbejdet med de mongolske myndigheder i mere end 10 år om at bevare takhi-hesten. Projektet med den mongolske saiga-antilope blev først påbegyndt i 2017. Det mongolske miljø- og turistministerium og Prags Zoo har underskrevet en samarbejdsaftale i april 2018, og nu er man ved at starte projekter op, der skal beskytte de truede hovdyr.

Sidste år leverede vi satellit-udstyr til at følge saiga-antilopens bevægelser, og nu samarbejder vi med Store Gobi A SPA i opdræt af

den vilde baktriske kamel. Der er oprettet et center, som vi efter planen vil medvirke til at udvide og gøre bedre.

Hvilke planer har De vedrørende beskyttelse af takhierne?

Prags Zoo er førende inden for arbejdet med at bevare den mongolske vildhest. For eksempel er det os, der fører stambogen for hele verdens bestand af takhier. Vi koncentrerer os om at genindføre takhierne i Mongoliet og har med det tjekkiske luftvåbens CASA-fly transporteret flokke af takhier fra zoologiske haver i Europa gennem de sidste 8 år.

Selvfølgerlig samarbejder vi ikke kun om dyretransporterne, vi bidra-

ger også til at forbedre arbejdsbetingelserne for opsynsmændene i Store Gobi B SPA og med at udvide centrets aktiviteter. For eksempel har vi renoveret hospitalet i Bij Bag (bag = mindske administrative enhed i Mongoliet), og vi har bygget vogterhuse til opsynsmændene og et magasin til hø og foder. Desuden investerer vi i avlsarbejdet.

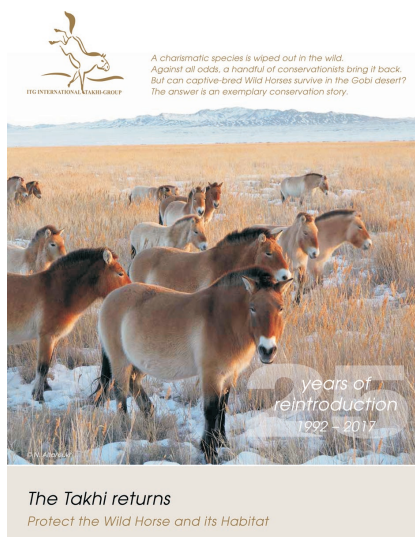
Hvor gode er de europæisk avlede Przevalski-heste til at tilpasse sig forholdene i Mongoliet?

De tidligere overførte takhi-flokke i Gobi B klarer sig godt i naturen og forøger deres antal. I Tjekkiet avler vi takhi-heste i Dolinyi Dobreev, som har nogenlunde det samme klima som Mongoliet. Så snart vi har transporteret en takhi-flok til Mongoliet, bliver den sat ud i et indhegnet område til akklimatisering, hvor opsynsmændene tager sig af dem og fodrer dem. Efter et år bliver flokken sluppet ud på steppen.

Hvordan foregår formeringen i Mongoliet i sammenligning med Europa?

Takhi-hopper bliver normalt drægtige på alle tidspunkter af året i Prags Zoo, mens de i Mongoliet kun bliver det om foråret.

Jeg har hørt, at Prags Zoo finansierer dyrebeskyttelsesarbejdet af sine indtægter. Fortæl venligst lidt mere om det.

Vi har flere indtægtskilder. Vi arbejder med beskyttelse af truede dyr i flere andre asiatiske og afrikanske lande. Vores finansieringskilder stammer for en dels vedkommende fra billetindtægter fra zoo og salg af souvenirs. Den seneste indtægtskilde er overskuddet fra salget af smør til børn, som har dyrebilleder på emballagen, og som bliver solgt i supermarkeder i Tjekkiet. Hele overskuddet går til bevaringsarbejdet.

Nogle af projekterne i Gobi B-området er blevet finansieret af den tjekkiske regering gennem Det tjekkiske Udviklingskontor inden for rammerne af Tjekkiets udviklingsbistand.

Desuden er der blevet overført Przewalski-hestene fra andre europæiske lande, hvor landene yder et økonomisk tilskud. Taipei Zoo har fx givet et tilskud, selv om de ikke har leveret takhier i år.

Nu har man udsat vildheste i mere end 10 år. Hvordan vurderer man de opnåede resultater?

Der er blevet udsat vildheste i tre områder i Mongoliet: Khustain Nuruu, Khomiin Tal og Takhiin Tal eller Gobi B. Efter min mening er det mest hensigtsmæssigt at avle vildheste i Takhiin Tal, hvor hestene levede, inden de blev udryddet. Ta-

khiin Tal har et gunstigt miljø og et stort areal for opdræt af vildheste. Det er her nødvendigt at opnå en bestand på 500 vildheste.

Jeg ser en mulighed for at udvide området og gøre det til det største internationale dyrebeskyttelsesprojekt i samarbejde med Kina. Som situationen er nu, er der over 200 takhier i Gobi B-området, og vi bør fortsætte med at transportere dyr til området. Det er også, hvad myndighederne i Gobi B ønsker. Nyligt indførte takhi-flokke fra udlandet bidrager til dannelsen af forskellige familier, som gavner formeringen af bestanden.

Hvad er Deres syn på de mongolske opsynsmænd og avlsmedarbejdere?

Desværre er der kun få opsynsmænd ikke kun i Gobi B-området, men i hele landet. Dette antal bør hæves markant. Jeg har mange projekter i gang i flere forskellige lande, men jeg holder meget af at komme til Mongoliet. For det første fordi Mongoliet massivt støtter genindførelsen af takhi-hesten og viser oprigtig interesse for sagen.

Jeg vil gerne her benytte lejligheden til at sige tak til de lokale medarbejdere og til de centrale myndigheder, som altid bakker op om vores arbejde.

For det andet er der mange mennesker, der yder et godt stykke arbejde på et professionelt niveau. O. Ganbaatar, direktør for Store Gobi B SPA, er en af dem. For det tredje er Mongoliet et smukt land, og min datter elsker at ride.

Fortæl os til sidst lidt om Prags Zoo.

Prags Zoo er en af verdens 10 bedste zoologiske haver. Vi har ca. 600 dyrearter og 1,5 mio. besøgende om året. Vi har adskillige paviljoner i forskellige naturtyper, der svarer til dyrenes levesteder som for eksempel indonesisk tropeklima og tasmansk tempereret klima.

Hvordan ser De på mulighederne for at etablere en zoo i Mongoliet?

Jeg tror det bliver vanskeligt. Det vil kræve en stor indsats og en stor sum penge at holde tropiske dyr som for eksempel gorillaer og elefanter i et land med helt andre vejrforhold. Men det bør være muligt at oprette en zoo med dyr, der er i stand til at tilpasse sig Mongoliets klima. Hvis Mongoliet beslutter sig for at oprette en zoo, bidrager vi gerne med gode råd og vejledning.

Interviewet blev bragt i *The Mongol Messenger*, 30(1406):7, 27.06.18. Oversættelse: Jan Koed

Mongoliet bør være allieret med sine to naboer

Ambassadør og tidligere forsvarsminister Tserendash Tsolmon plæderer i dette indlæg for, at Mongoliet bør være fuldgældigt medlem af 'Shanghai Cooperation Organisation' (SCO).

Mongoliet er et land, der er omgivet af kun to nabostater. Det har en enestående geopolitisk placering med sit enorme territorium, sine rige naturressourcer og fåtallige befolkning. Det har diplomatiske forbindelser med næsten alle lande i verden. Desuden har det ikke nogen territoriale eller politiske udeståender med andre nationer og er anerkendt af FN.

Indtil begyndelsen af 1990'erne var Mongoliet allieret med Sovjetunionen/Den russiske Føderation. Gennem de seneste 2 årtier har Mongoliet ikke haft nogen politiske eller militære allierede og har opretholdt et afbalanceret forhold til begge sine to naboer.

For 30 år siden var der udstationeret sovjetiske tropper i Mongoliet med en kapacitet til at angribe Beijing. Derfor var en af betingelserne fra kinesisk side for at forbedre forholdet mellem Kina og Rusland en tilbagetrækning af de russiske tropper fra Mongoliet.

På daværende tidspunkt skrev politiske iagttagere, at hvis Rusland mistede Mongoliet til Kina, ville der være en risiko for også at miste Sibirien til Kina. Denne situation gav Mongoliet en gunstig mulighed for at føre en afbalanceret udenrigspolitik i forholdet til de to naboer. Et stabilt, afbalanceret, venskabeligt forhold mellem Mongoliet, Rusland og Kina tjente alle tre nationers interesser.

I en ny tid med globale relationer har vi tætte forbindelser til mange lande. Rusland og Kina er de nærmeste naboer, og Mongoliet betragter dem som ligeværdige naboer. Alle andre lande benævner Mongoliet som tredje naboer. Mongoliet har venskabelige forbindelser med alle lande i regionen, hvilket er en af de gode sider ved den nuværende udenrigspolitik. De gode naborelationer er en fordel ikke kun for de bilaterale forbindelser, men for udviklingen af hele regionen.

Mongoliet står imidlertid over for vigtige ændringer af vores udenrigspolitik grundet ydre omstændigheder. For det første har vores to naboer på trods af tidligere tiders konflikter tætte alliancelignende forbindelser, som uddybes i kraft af strukturer som *Shanghai Cooperation Organisation* og BRICS-landene. De styrker også deres forbindelser gennem iværksættelsen af bilaterale, langsigtede projekter.

For det andet bør Mongoliet ændre sin 30 år gamle holdning over for sine to naboer, når man tager de to landes status i betragtning, hvor Rusland og Kina er henholdsvis nummer 2 og 3 af verdens stormagter, mens de var nummer 20 og 30 efter opløsningen af Warszawapagten, da udenrigspolitikken blev fastlagt.

For det tredje spiller Rusland-Mongoliet-Kinas geopolitiske placering en rolle.

Mongoliet er et strategisk og geopolitisk vigtigt land for Rusland og Kina. Når Rusland og Kina har et godt forhold til hinanden, er Mongoliet den korteste vej mellem de to lande. Men Mongoliet udgør også den nærmeste platform for at ramme de to landes svageste punkt, hvis de er i konflikt med hinanden. Rusland og Kina forstår, at Mongoliet er et politisk betydningsfuldt frium, som skal forblive et sådant.

For det fjerde er NATO's magtstatus aftagende. Den europæiske Union overvejer at oprette sin egen militære styrke. I forlængelse af bilaterale bånd og trilaterale strukturer styrkes betydningen af regionale og internationale organisationer.

Det er en god idé at være medlem af internationale organisationer og multilaterale aktiviteter, som også vores to nærmeste naboer er indblandet i. Efter min mening bør det være omdrejningspunktet for vores udenrigspolitik. Ved at gøre dette styrker Mongoliet sin sikkerhed ad diplomatiets og udenrigspolitikens vej. En af de multilaterale partnerskabsorganisationer, vi bør være medlem af, er *Shanghai Cooperation Organisation*. SCO er en eurasiatisk politisk, økonomisk sikkerhedsorganisation, som blev oprettet den 15. juni 2001 i Shanghai, Kina, af lederne af Kina, Kasakhstan, Kirgisistan, Rusland, Tadsjikistan og Usbekistan.

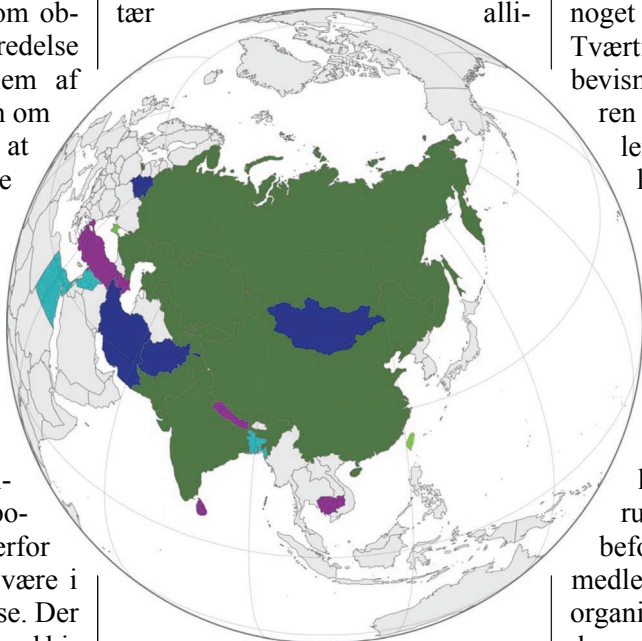
Hvis Mongoliet holder sig på afstand af denne organisation, mister vi muligheden for at blive inddraget i de enorme infrastrukturprojekter inden for transport, energi, telekommunikation, olie og gas, landbrug og regulering af vandressourcer.

I starten blev en status som observatør tolket som en forberedelse til at blive egentligt medlem af SCO, men nu ser det ud, som om Mongoliet vægrer sig ved at blive medlem. Hvis vi ikke opbygger tilstrækkelig tillid til vores to vigtigste naboer, har de ikke tillid til os og vil dermed undgå at inddrage Mongoliet i samarbejder om fælles projekter. SCO er en organisation af stor betydning for Mongoliet med hensyn til økonomisk og social udvikling og sikkerhed i politisk og militær forstand. Derfor vil et medlemskab af SCO være i Mongoliets nationale interesse. Der er en større risiko forbundet med bilaterale relationer knyttet af ledere eller sociale bevægelser, mens multilaterale relationer har en større holdbarhed.

Mange mongoler lider af den vrangforestilling, at der ikke er nok økonomisk samarbejde i SCO, og at de derfor ikke er parate til, at Mongoliet bliver en medlemsstat. Det fører til, at Mongoliet bliver holdt uden for de megastore projekter som »Silkevejen« og vigtige energi-, vej- og infrastrukturprojekter. Det er ikke i overensstemmelse med vores nationale interesser. Først og fremmest bør vi være økonomisk allierede med vores to naboer gennem SCO, og hvis SCO bliver en militæralliance, bliver vi uden videre allierede med vores to naboer.

Der er nogle, der både siger og skriver, at SCO er ved at udvikle sig til en militær blok mod NATO, og at Mongoliet derfor bør holde sig på afstand af SCO. Efter min opfattelse vil USA og NATO forsvare sine

interesser uanset, om vi har observationsstatus eller er medlem af SCO. Det behøver vi ikke bekymre os om. Det er vigtigt for os at indse, hvor Mongoliets interesser ligger, hvor mulighederne er. Selv hvis SCO bliver en militæralliance,

an-bliver vi allierede med begge vores naboer, og dermed vil Mongoliets sikkerhed og suverænitets som medlem af SCO blive styrket. Der er en sikkerhedsdoktrin, der siger, at et lille land bør have en stor allieret. Ifølge dette princip har lande som Singapore, Sydkorea, Hviderusland, Centralasien og de europæiske lande store allierede. Men lande som Afghanistan, Irak, Nordkorea, Sudan og Mongoliet har ikke den rette forståelse af alliancer. Disse lande mangler det udsyn, der skal til for opnå velstand.

Der er meget få lande som fx Schweiz, der er garanter for deres egen sikkerhed og fører en neutralitetspolitik for at undgå konflikter. For Mongoliets vedkommende er neutralitet umulig, fordi vi er omgivet af to store magter. Og neutralitet er et endnu mere umuligt ønske, når de store magter ikke ønsker det. Vi må nøje overveje situationen, når de to store magter inviterer os til at

melde os ind i SCO. Så vidt jeg ved, er det ikke meget, de beder os om. Det bør vi også tage i betragtning. Mongoliet handler ikke imod nogen landes interesser ved at slutte sig til SCO, og alle lande med respekt for Mongoliets interesser vil ikke have noget imod dette medlemskab. Tværtimod. Efter min bedste overbevisning vil SCO ikke blive til en ren militæralliance. SCO's medlemsstater forsøger ikke i al hemmelighed at etablere en særskilt militæralliance og er ikke parat til at gøre det. Hvorfor? Hvis der er et behov for at oprette en militæralliance mod NATO, vil medlemsstaterne kunne gøre det i fuld åbenhed.

SCO har fire medlemslande med atomvåben og rummer størstedelen af verdens befolkning. Mongoliet bør blive medlem af SCO og aktivt deltage i organisationens aktiviteter fra grunden af, fordi det er en alliance i vores region, der omfatter lande i Eurasiens centrale område. Hvis vi tager dette skridt, vil det kun blive til gavn for Mongoliets interesser.

I 1989 satte jeg gang i oprettelsen af diplomatiske forbindelser med Den europæiske Union. Jeg var en af de 15 eksperter, som lavede udkastet til et program for indførelsen af demokrati og markedsøkonomi i 1989-90. I 2006 igangsatte jeg et forskningsprojekt om samarbejde med *Eurasian Economic Union* og som en person, der iagttager Mongoliets tidligere og nuværende position, ønsker jeg at fremsætte mit forslag om at tilslutte os SCO som medlemsstat og aktivt bidrage til en lysere fremtid for Mongoliet. ■

Tserendash Tsolmon

Indlægget blev bragt i *The Mongol Messenger*, 22(1398):7, 01.06.18. Oversættelse: Jan Koed

Derfor er Mongoliet interesseret i SCO

Mongoliets præsident Kh. Battulga talte til forsamlingen ved SCO-topmødet i den kinesiske by Qindao, 10. juni 2018.

På det 18. topmøde i *Shanghai Cooperation Organisation* (SCO) i Qindao i begyndelsen af juni 2018 udtalte Mongoliets præsident Khatmaga Battulga, at hans land undersøger muligheden for at øge sit engagement i SCO, og at en debat om dette spørgsmål er startet i det mongolske samfund. Det er første gang, en mongolsk præsident udtaler sig på denne måde.

Forud for SCO-mødet deltog Battulga i et møde i maj måned under overskriften *The prospect of Shanghai Cooperation Organization – Mongolia's participation*. Til stede var også Mongoliets forhenværende udenrigsministre, eksperter i sikkerhed og strategiske spørgsmål, universitetsfolk og seniordiplomater. Straks efter mødet blev Mongoliets deltagelse i SCO debatteret i regeringen. De gentagne diskussioner om emnet viser, at det er en sag, der står højt på dagsordenen.

Som det første land med observatørstatus i SCO nyder Mongoliet godt af en stabil intern sikkerhed. Landets vigtige geografiske placering og enorme mineralressour-

cer giver det mulighed for at blive et omdrejningspunkt for energi og transport i regionen. Desuden har landet etableret gode forbindelser til de omgivende stater, FN og det internationale samfund. På denne baggrund er Mongoliet kvalificeret til at blive et medlem af SCO.

Hvis SCO får Mongoliet ind i folden, vil organisationen have udvidet sin indflydelse i Nordøstasien og dermed forstærket båndene til det centrale og sydlige Asien. Det vil ikke alene bidrage til, at SCO-medlemmerne kan planlægge og integrere deres infrastruktur, men også øge medlemmernes udbytte af en fælles udvikling med Ulaanbaatars fortrin med hensyn til mineralforekomster, husdyrlandbrug og turisme. Derfor har Kina og Rusland til stadighed opfordret Mongoliet til at øge sit engagement i SCO.

Trods det har Mongoliet ikke ansøgt om at blive medlem af SCO, hvilket kan skyldes tre forhold.

Strategisk fører Mongoliet en flerstrengt, »tredje nabo« udenrigspolitik. Proaktivt at udvikle forholdet til USA, Japan og EU er et afgørende element i landets diplomati og sikkerhedspolitik og dets strategiske bestræbelse på at afbalancere relationerne til de omgivende lande. Man er stadig i tvivl om SCO's positionering og udvikling, og man er bekymret for Mongoliets udenrigspolitiske uafhængighed og relationer til tredje-naboer efter en eventuel optagelse.

Desuden er Mongoliet ikke plaget af de tre trusler: »terrorisme, separatisme og ekstremisme«. De sikkerhedsspørgsmål, der debatteres i SCO, er ikke påtrængende i en mongolsk sammenhæng. Og Mongoliets økonomi bygger hovedsageligt på handelsforbindelser med Nordøstasien og Asien-Pacific-området snarere end Centralasien.

Siden 1990'erne har Mongoliet ideologisk set etableret og gennem-

Shanghai Cooperation Organization er en asiatiske samarbejdsorganisation oprettet i 2001 på initiativ af Kina med Kina selv, Rusland, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan og Usbekistan som medlemmer. Undtagen Usbekistan havde disse lande siden 1996 samarbejdet som *The Shanghai Five*. I 2004 blev Mongoliet observatør.

SCO's formål er at arbejde for sikkerhed og stabilitet i regionen, at bekæmpe terrorisme, separatisme og ekstremisme, at modvirke spredning af narkotika og våben samt illegal migration og at samarbejde på en lang række områder, herunder økonomi og handel, sikkerhed og forsvar samt energi og transport.

I 2004 oprettede SCO en Regional Antiterrorismestruktur (RATS) til at stå for

terrorbekæmpelsen. Kampen mod terror har givet sig udslag i adskillige øvelser på tværs af grænserne mellem politi, sikkerhedsstyrker og militære styrker fra medlemsstaterne. Der er dog ikke etableret et egentligt militært samarbejde inden for SCO.

I 2007 undertegnede SCO et memorandum om samarbejde med den militære, Kollektive Sikkerhedstraktats Organisation, CSTO, der omfatter Rusland, Armenien, Hviderusland, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan og Usbekistan. SCO vurderes at være et forsøg på fra kinesisk og russisk side at holde USA ude af Centralasien.

Kilde: *Den Store Danske*

Member states of the Shanghai Cooperation Organisation

'Shanghai Cooperation Organisation' blev oprettet i 2001.

Mongoliet fik observatørstatus i 2004. Andre observatørlande er Iran, Afghanistan og Hviderusland.

Såkaldte dialogpartnere er Armenien, Aserbajdsjan, Cambodja, Nepal, Sri Lanka og Tyrkiet.

Se også kortet på side 21.

ført en vestlig forfatningsmodel, der er i samklang med vestlige værdier. Således har Mongoliet etableret en såkaldt demokratisk trilateralisme med USA og Japan. Nogle politikere og eksperter fremhæver Mongoliets værdier og ideologi som enestående og ønsker, at landet opretholder en vis distance til SCO.

På trods af bekymringer og tvivl vokser SCO's tiltrækningskraft. SCO's underliggende værdisæt, herunder gensidig tillid, respekt, lighed, hensyntagen til landenes kulturforskelle, fremme af en fælles udvikling, er blevet stadig mere fremtrædende. Den første udvidelse af medlemskredsen viste organisationens åbenhed og tolerance i geopolitisk henseende. SCO omfatter forskellige kulturer, religioner og udviklingsveje og er ikke domineret af en enkelt magt. Differentieret udvikling og innovationskraft vil i nogen grad mindske Mongoliets bekymring for, at dets diplomatiske uafhængighed og fleksibilitet vil blive begrænset, hvis det bliver

medlem af SCO. Sammen med landets tredje nabo, SCO-medlemmet Indien, kan Mongoliet kommunikere og samarbejde med Indien og de omgivende nationer inden for organisationens rammer, hvilket ikke vil lægge bånd på Mongoliets flerstrengede udenrigspolitik.

Dertil kommer, at SCO har udviklet sig til at blive mere relevant for den mongolske udvikling. De trilaterale møder mellem Kina, Mongoliet og Rusland bygger på SCO, og visse samarbejdsinitiativer, som debatteres i SCO-regi, har sammenhæng med Mongoliets udvikling. Mongoliets stadig mere intense kommunikation med de centralasiatiske lande i de senere år er også blandt de faktorer, der aktualiserer landets mulige indmeldelse i SCO.

På samme måde som indførelsen af permanent neutralitet er medlemskab af SCO af betydning for Mongoliets diplomati og sikkerhed. Som indlands- og bufferstat insisterer Mongoliet på at opretholde en

neutral og afbalanceret udenrigspolitik. Nogle mongolske politikere er ikke alene bekymret for, at et medlemskab af SCO vil påvirke landets uafhængighed; de ønsker også at opretholde en vis afstand til naboerne for at kunne tiltrække opmærksomheden hos udviklede lande som USA, Japan og EU. Derfor er Mongoliet ekstremt påpasselig på dette område.

Om Mongoliet vil søge om optagelse i SCO afhænger af, hvornår landet bliver i stand til at komme overens med misforståelserne omkring organisationen. SCO's fremtidige udvikling, forholdet til USA og forbindelserne mellem Mongoliet og Centralasien vil få indflydelse på Ulaanbaatars beslutning. ■

Li Chao
Global Times
26.06.18

Forfatteren er juniorforsker ved *Russia and Mongolia Research Institute, Inner Mongolia Academy of Social Science*.
Oversættelse: Jan Koed

Mongolisering 1

Tørret ost og civilsamfund

Projektet 'Mongolisering af civilsamfundsudvikling i mongolske landdistrikter' blev afsluttet i maj 2018. Fra starten var det uklart, hvad mongolisering ville betyde. I denne og kommende artikler løftes sløret for nogle af betydningerne. Artiklerne er skrevet af CICED's næstformand Johnny Baltzersen, der har været koordinator på projektet.

Aaruul når det skal være særlig fint.

En gruppe borgere i Öndör Ulaan er samlet på skolen for at spille *shagai*, et spil med små knogler fra får eller ged. Der er mange teenagere og unge blandt deltagerne. I et andet lokale undervises der i tilberedning af forskellige former for *aaruul*, som vel bedst kan oversættes som »tørret ostemasse«. Aaruul er en næringsrig og fast bestanddel af enhver mongolsk husholdning, og det første værten byder sine gæster sammen med en kop mælkete.

Öndör Ulaan er et lidt afsidesliggende landdistrikt, *sum*, i den mongolske provins Arkhangai. Som i alle mongolske sumcentre er her en

skole med kostafdeling, en lokal administration, et kulturhus, en sundhedsklinik og nogle få butikker. I sommervejr og under høj blå himmel ligger byen smukt foldet ud mellem duvende grønne bakker med lunde af birke- og lærketræer hist og pist.

Det er yak-område, med omkring 42.000 høveder det mest talrige i Mongoliet, og derfor er det helt selvfølgeligt at støde på et par yakokser på vej til skole.

Der er en dags kørsel til hovedstaden Ulaanbaatar og knap det

halve til provinscentret Tsetserleg. I godt vejr. Når vinteren raser, bliver man for det meste hjemme.

Bag dagens arrangement i Öndör Ulaan står en lokal NGO-afdeling, som er en del af projektet *Mongolisering af civilsamfundsudvikling i mongolske landdistrikter*. Både *shagai* og *aaruul* har været kendt på de mongolske stepper i umindelige tider. Så hvorfor skal der nu undervises i det? Og hvad i alverden har det at gøre med civilsamfundsudvikling?

Typisk handler projekter om styrkelse af civilsamfund om at gøre borgere bedre i stand til at øve indflydelse på politiske beslutninger. Og derfor undervises der normalt i organisering, fortalervirksomhed, menneskerettigheder, lovgivning og andet med klart politisk og organisatorisk indhold.

Det gør de også i Öndör Ulaan, men ad omveje. Siden slutningen af 1990'erne har politisering af alle livets sfærer taget til i styrke. Særlig slemt er den politiske rivalisering mellem Mongoliets to store partier Det mongolske Folkeparti og Det demokratiske Parti blevet i løbet af det sidste årti. En rivalisering der forpester det sociale liv – ikke mindst i de små lokalsamfund på landet.

»Vi har tre problemer: politisering, politisering, politisering. Og tre løsninger: samarbejde, samarbejde, samarbejde.

Aaruulmarked i Öndör Ulaan.

bejde, samarbejde», siger Tsevelmaa, den kvindelige formand for den lokale NGO.

»Selvfølgelig skal vi blande os i politik, og vi vil gerne have, at alle vores medborgere ytrer sig og deltager i arbejdet med at gøre vores sum til et godt sted at leve«, understreger hun. »Men vi skal gøre det på vores måde. Vi skal gøre det på en måde, så folk igen får tillid til hinanden og tro på, at det nytter at arbejde sammen. Politiseringen har skabt strid og splid i så mange år.«

Når folk samles til shagaispil og fremstilling af aaruul er politik skubbet i baggrunden, men ikke helt ud af billedet. Det er i dette formelt afpolitiserede sociale samvær, at man kan snakke om hverdagens oplevelser, udfordringer, problemer og erfaringer, uden at der skal være partibøger på bordet. Og det er her, at folk oplever, at der – helt banalt og klichéagtigt – er mere, der samler end skiller.

Fra skoleudvikling til styrkelse af civilsamfund

Mønstret er stort set det samme i alle 57 lokale afdelinger af den mongolske organisation *Mongolian Association for Primary and Secondary School Development/ MAPSSD* – den mongolske forening for udvikling af grundskole og mellemskole.

I 00'erne fokuserede MAPSSD på skoler og undervisning i landdistrikterne, men erfaringer med inddragelse af lokalsamfundene i skoleudvikling førte til en bredere dagsorden.

I de højere politiske luftlag blev der siden NGO-loven fra 1996 talt meget om civilsamfundets rolle og betydning, og internationale organisationer og donorer har stået i kø for at støtte oprettelsen af civilsamlundsorganisationer.

Der er da også registreret over 8.000 styks af slagsen hos det mongolske justitsministerium. Enkelte gør et godt stykke arbejde, typisk med fokus på enkeltsager som bekæmpelse af forurening fra minedrift og bevarelse af skrøbelige naturområder. De fleste foretager sig dog ikke ret meget. Kun omkring 10% af de registrerede foreninger ser ud til at være stedsevarende aktive. Og for det meste i Ulaanbaatar og andre bycentre.

I de mongolske landdistrikter er der en udbredt skepsis over for mange NGO'ere, der typisk blev etableret efter vestlige forbilleder. For ofte er NGO'erne kommet anstiggende med vidtløftige ideer uden viden om eller respekt for de lokale vilkår. Et forhold som den første engelsksprogede avis *The Mongol Messenger* allerede i 1997 beklagede sig over:

Johnny Baltzersen har arbejdet med de mongolske partnere siden 1992, hvor DANIDA iværksatte den første danske støtte til den mongolske uddannelsessektor. Han koordinerede også projektet *Skoleudvikling i mongolske landdistrikter*, gennemført i årene 2000 til 2010 i samarbejde med Dansk Mongolsk Selskab, det daværende CICED og den mongolske partner *Mongolian Association for Primary and Secondary School Development*.

Formålet med CICED, *Community for International Cooperation in Education and Development*, er:

- at støtte udvikling af aktive civilsamfund lokalt, nationalt og globalt.
- at arbejde for fremme af uddannelse, sociale vilkår og sundhed i fattige/lavindkomst lande; for støtte til børn, unge og udsatte grupper samt andet beslægtet almennyttigt arbejde i fattige/lavindkomstlande.
- at arbejde for at engagere især studerende og medarbejdere inden for uddannelse, pædagogik og sundhed i arbejdet med at fremme uddannelse, sociale forhold og sundhed i lavindkomstlande og i arbejdet med at støtte børn, unge og udsatte grupper samt i andet beslægtet almennyttigt arbejde i fattige/lavindkomstlande.

Udenlandske konsulenter har en tendens til at ankomme med svar, før de kender spørgsmålene – det er svar, som de har udviklet i andre lande, og de tager sig ikke rigtig tid til at finde ud af, hvad der virkelig er brug for i Mongoliet.

Da MAPSSD i 2010 kastede sig ud i at blive den første landsdækkende mongolske NGO med en bred dagsorden om »udvikling af civilsamfund« som sådan, var det med andre ord lidt op ad bakke. Der var brug for nye måder til at få borgere engageret i varetagelse af deres egne interesser.

Engagerede deltagere i workshop om mongolisering.

Der var brug for *mongolisering* af måden at arbejde med og i civilsamfundet. De lokale afdelinger skulle opbygge troværdighed og legitimitet og ikke ses som endnu et forsøg på at pådutte folk noget, som de egentlig ikke havde brug for. Og der skulle skabes konkrete aktiviteter, som folk kunne være en del af og som kunne skabe positive fælles oplevelser.

At organisere shagai-turneringer og fælles fremstilling af aaruul og andre lignede sociale aktiviteter har for lokalforeningen i Öndör Ulaan vist sig at være (om)vejen til også den politiske og organisatoriske styrkelse af civilsamfundet.

»Folk her er meget opmærksomme på, hvad vi laver, og de ser os nu som nogen, man kan regne med, og når vi opfordrer folk til at deltage i en debat om for eksempel, hvordan de lokale budgetter bedst kan bruges, så møder de op i stort antal. Vi har en sms-kæde, som omfatter stort set alle husstande i vores distrikt. Vi har et godt samarbejde med vores lokale borgmester og vores *sumkhural* (kommunalbestyrelse). Med støtte fra borgmesteren har vi afholdt kurser i betydningen af civilsamfund«, fortæller Tsevelmaa.

Valgene til nationalforsamlingen, Den store Statskhural, de regionale og lokale parlamenter i 2016 var den første lakmestest på, om lokalafdelingen i Öndör Ulaan kunne mere som civilsamfundsorganisation end at spille shagai og fremstille aaruul.

Valgdeltagelsen havde været for nedadgående i de seneste fire valg-runder. Ikke kun i Öndör Ulaan, men overalt i Mongoliet. I 2016 stemte næsten 85% af de stemmeberettigede i Öndör Ulaan til parlamentsvalget. En stigning på 12,5% i forhold til valget i 2012.

»Vi gjorde meget ud af at opfordre alle til at stemme. Vi ville ikke have folk til at stemme på noget bestemt parti, naturligvis ikke, men vi ville have alle til at deltage i valg-handlingen.«

Tsevelmaa er særlig stolt over, at det lykkedes at få de unge til at stemme i stort tal.

De unge møder også talstærkt frem, når der skal spilles shagai og fremstilles aaruul. ■

Tekst og foto:
Johnny Baltzersen

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Forbud mod plastposer 22.06.18
Regeringen har vedtaget et forbud mod brug og salg af éngangsplastposer efter 1. marts 2019. Beslutningen omfatter også import og produktion af poser med plastic tyn-dere end 0,035 mm. Forbuddet indgår som et led i bestræbelserne på at begrænse brugen af produkter, der har en negativ indflydelse på naturen og miljøet, udtalte miljø- og turistminister N. Tserenbat efter et møde i regeringskabinetet 13. juni.

Gobibjørn sendt hjem 22.06.18
Et af de mest truede dyr på planeten er *mazaalai*-bjørnen eller Gobibjørnen. 7. juni fik en hyrde øje på noget helt usædvanligt. Han så en mazaalai fredeligt græssende i selskab med en flok får i Bayanbuural Bag, som ligger i Gobi-Altai Aimag. Her burde bjørnen ikke befinde sig. Samme nat fik repræsentanter for miljøministeriet og Mazaalai-fonden gelejdet bjørnen tilbage til det strengt beskyttede naturreservat Store Gobi A i den sydlige del af Gobi-Altai Aimag.

Ifølge eksperter forlod mazaalaien sit normale levested på grund af tørken denne sommer. Den 3 til 4 år gamle bjørn havde rejst 300 km ud af naturreservatet for at finde føde – og det var ikke får, der var på menuen. Mazaalaien lever af planter og rødder. Nu er den tilbage igen, hvor den hører til.

Første spadestik 29.06.18
Den 22. juni blev det første spadestik taget til Mongoliets første olieraffineri i Altanshiree Sum i Dornogobi Aimag. Den indiske indenrigsminister Rajnath Singh deltog i ceremonien. Statsminister U. Khurelsukh udtalte blandt andet,

at det er en historisk begivenhed, at Mongoliet nu får sit første olieraffineri, som kommer til at dække et areal på 150 hektar. Det er dimensioneret til årligt at kunne producere 560.000 ton benzin, 670.000 ton dieselolie og 107.000 ton gas i flydende form.

Ved at etablere dette olieraffineri af strategisk betydning bliver Mongoliet uafhængigt af importeret brændstof. Der vil blive skabt 600 jobs direkte på raffinaderiet, mens antallet af indirekte jobs antages at blive på mellem 1000 og 1500.

Anlægget er kalkuleret til at skulle koste i alt 1,35 mia. USD. Heraf er 1 mia. lånefinansieret i henhold til en aftale indgået mellem den mongolske regering og den indiske *Export-Import Bank*.

Himlens Tempel 20.07.18
Himlens Tempel beliggende i Bulgan sumcenter i Bulgan Aimag er blevet restaureret og overdraget til staten inden fejringen af 80-årsdagen for oprettelsen af aimagen. Ministeriet for uddannelse, kultur, videnskab og sport har finansieret projektet med en bevilling på 156 mio. tugrik [ca. 400.000 kr.]. Arbejdet er udført af *Zendmene suvarga LLC*.

Himlens eller Lykkelandets Tempel blev oprindeligt opført i 1876 på et kunstigt bjerg, mens den store hvide stupa blev bygget i 1904. Klostret, som var et af Mongoliets vigtigste religiøse centre, bestod af 27 *datsan* (religiøs skole), omkring 30 små templer og helligdomme og var hjemsted for ca. 1.500 munke.

Kinesisk besøg 10.08.18
Kinas ambassadør til Mongoliet, Xing Haiming, aflagde 4. august besøg i byen Ölgii i Bayan-Ölgii Aimag for at gøre sig bekendt med den aktuelle situation i aimagen, som blev ramt af oversvømmelser 14.-16. juli. Her førte han samtaler med myndighederne i de vestlige provinser. Borgmester A. Gylymkhan aflagde beretning om Bayan-Ölgiis aktuelle socioøkonomiske situation og takkede ambassadøren for, at han ville mødes med repræsentanter for aimagerne.

Ambassadør Xing Haiming fortalte om det kinesiske kommunistpartis beslutninger på partiets 19. nationalkongres, herunder om *Belt and Road Initiative*. Idet han noterede sig, at de to landes multilaterale samarbejde er under kraftig udvikling, understregede ambassadøren, at formålet med mødet var at styrke samarbejdet mellem Mongoliets vestlige regioner og Kinas autonome regioner Xinjiang Uyghur og Indre Mongoliet og at gennemføre fælles projekter og programmer.

Mobilfri zoner 07.09.18
Regeringen har besluttet at forbyde brugen af mobiltelefoner i skoler og børnehaver fra 1. oktober. Undtaget herfra er brugen af mobiltelefoner i børnehaver for børn med særlige behov eller handicap, så man fx i givet fald kan komme i kontakt med forældrene. For alle andre børn gælder, at de først får adgang til deres mobiltelefoner eller andre internetforbundne apparater efter skoletid.

Regeringen bygger sin beslutning på en undersøgelse fra *London School of Economics*, som viser, at et forbud mod brugen af mobiltelefoner i skoler giver bedre indlæring og forebygger cyberangreb og afhængighed. En anden undersøgelse viser, at Mongoliet har 3,6 gange flere brugere af *Facebook* pr. indbygger end andre asiatiske lande.

Tog med 328 passagerer afsporet

Et tog med 328 passagerer afsporedes nær Airag station i Dornogobi Aimag ca. kl. 4.50, søndag 12. august. Man mener, at afsporingen skyldtes et pludseligt opstået skybrud med en nedbørsmængde på 82 mm, der underminerede banen. Der blev straks iværksat en redningsaktion.

Regeringskabinetet blev samme dag indkaldt til et hastemøde. Efter mødet redegjorde statsminister U. Khurelsukh for ulykken ved et pressemøde.

»Som følge af en oversvømmet banedæmning afsporedes to lokomotiver, en godsvogn og tre personvogne. Der var i alt 328 passagerer med toget. 20 minutter før afsporingen kørte et internationalt tog fra Zamyn Uud til Ulaanbaatar hen over stedet for afsporingen uden problemer. Efter 20 minutter begyndte det at regne, hvilket forårsagede en oversvømmelse af terrænet og ødelagde dæmningen og sporet. I samme øjeblik det næste tog skulle passere stedet, blev det afsporet. Myndighederne satte straks en redningsaktion i gang og fik de tilskadedekomne passagerer bragt på hospitalet. To af passagererne er i kristisk

tilstand. Oprydningsmandskab fra Ulaanbaatar og Rusland er allerede sendt til stedet og er i gang med at reparere den underminerede banedæmning, så trafikken kan genoptages. Vi beklager dybt denne tragedie.«

Samme dag 12. august informerede sundhedsminister D. Sarangerel medierne om passagererne i tog 286's sundhedstilstand.

Ifølge ministeren var der 329 passager med toget. Et lægehold på 37 læger fra sygehusene i Dornogobi Aimag, Dalanjargalan, Airag og Det centrale Jernbanehospital arbejdede på ulykkesstedet. Ni kvæstede personer var øjeblikkeligt blevet sendt til Airag Sum hospital til akutbehandling, heraf to med symptomer på hjernerystelse, samt en gravid kvinde, som dog blev udskrevet efter en undersøgelse og medicinsk behandling, der ikke krævede en indlæggelse. Derefter blev 120 passagerer bragt til Gobi-sumber Sum hospital til en grundig undersøgelse.

Den ene af de to alvorligt tilskadedekomne passagerer er en 48-årig kvinde, som fik brækket adskillige ribben. Diagnosen fastslog, at der var sket en væskeophobning i hen-

des lever. Om nødvendigt ville et hold kirurger fra Det Nationale Traume og Ortopædiske Forskningscenter (NTORC) udføre en akutoperation. Den anden, en kvinde på 54 år, var blevet ramt i hovedet af en tung genstand med en formodet hjerneskade til følge. Derfor var patienten blevet sendt til NTORC, efter at man havde stabiliseret hendes tilstand.

»For øjeblikket er der ingen meldinger om dødsfald. Ni personer blev kvæstet, heraf tre børn og seks voksne. Passagererne er blevet rådet til at søge læge, da der kan være en risiko for post-traumatiske reaktioner«, sagde D. Sarangerel.

Efter ulykken blev al togtrafik på strækningen indstillet, og der blev straks iværksat en reparation af sporet i kilometer 747 på strækningen Ulaanbaatar-Sainshand. Takket være en ihærdig indsats af 400 jernbanearbejdere og russisk redningsmateriel blev trafikken på strækningen genoptaget allerede om aftenen 13. august.

Langs banelinjen ved ulykkesstedet blev boliger i Tsagaan Durvulj Bag, Airag Sum påvirket af skybruddet 12. august. Ved en fælles indsats af det lokale brand- og redningsmandskab og 33 borgere blev mere end 20 familier og en bil bragt i sikkerhed et nærliggende sted. *MobiCom Corporation* ydede assistance til de berørte husstande for 10 mio. tugrik [26.000 kr.]. Det mongolske Røde Kors leverede 22 par gummistøvler og 10 regnfrakker til redningsfolkene samt 20 køkken-sæt, 40 tæpper og 40 par barnestøvler til de oversvømmelsesramte familier.

The Mongol Messenger
33(1409):1,3 – 17.08.18

Solcelleværk i Zamyn-Uud

Et solcelleanlæg til forsyning af 28.000 husstande med elektricitet blev taget i brug 21. juni i Zamyn-Uud Sum, Dornogobi Aimag. *Gegeen*, der er Mongoliets største solcelleanlæg, har en kapacitet på 15 MW og dækker et areal på 40 hektar. Anlægget er opført af *Naran Teeg* i samarbejde med *Solar Tech* og et konsortium bestående af *MCS International* og *Sharp Corp.*

Ved projekteringen af *Gegeen*-anlægget er der benyttet den nyeste teknologi, så det vil kunne modstå de ekstreme vejrforhold i Mongoliet. Med sine i alt 51.840 solpaneler, har solcelleanlægget kapacitet til at producere 32 mio. kW energi om året, hvoraf 28,6 mio. kW vil forsyne det centrale energinet.

De økologiske gevinster er betydelige. Med ibrugtagningen af anlægget vil udslippet af drivhusgasser blive reduceret med 834.000 ton. Desuden vil der blive sparet 27.000 ton kul og 202.000 ton vand, der ellers skulle bruges til at generere en tilsvarende mængde energi. Det vil også yde et væsentligt bidrag til regeringens målsætning om, at 30% af den totale elproduktion skal komme fra vedvarende energi i 2030. Man anslår, at solcelleværket vil skabe 20 permanente arbejdspladser og generere en indtægt for staten på 37,11 mia. tugrik [96 mio. kr.] i løbet af 25 år.

Solcelleanlægget vil opfylde det stigende behov for elektricitet i regionen og vil bidrage til at forbedre forsyningssikkerheden i området.

B. Misheel

The Mongol Messenger
26(1402):4 – 29.06.18

Vindmøllepark indviet

Mongoliet har sat sig som mål, at landets elforsyning skal dækkes af 20% vedvarende energi i 2020. I forlængelse heraf fejredes afslutningen på opførelsen af Mongoliets tredje og største vindmøllepark, *Sainshand Salkhin Park LLC*, i Dornogobi Aimag 17. september 2018.

Der er brugt 700.000 mandtimer på byggeriet uden afbrydelser og budgetoverskridelser, og projektet er blevet færdigt 2 måneder forud for tidsplanen. Da anlægsarbejdet var på sit højeste, var der beskæftiget 400 medarbejdere, heraf mere end 95% mongoler.

I afleveringsceremonien på den 55 MW store vindmøllepark deltog repræsentanter for den mongolske regering, medlemmer af parlamentet, repræsentanter for energisektoren, medlemmer af lokalstyret, den tyske ambassadør, ansatte fra den franske ambassade, långivere, investorer og andre af projektets interessenter.

Vindmølleparken vil sammen med andre igangværende aktiviteter gøre det muligt for Dornogobi Ai-

mag at forsyne byer som Sainshand og Zamiin-Uud med vedvarende energi. Desuden vil den installerede kapacitet også kunne levere vedvarende energi til elnettet i Sydgobi.

Sainshand Salkhin Park kan forsyne mere end 100.000 husstande med energi og dermed bidrage til en grønnere økonomi med potentiale til at reducere udledningen af CO₂ med mere end 200.000 ton pr. år.

Initiativet til projektet blev oprindeligt taget af Davaanyam og udviklet af tyske *Ferrostaal GmbH* i samarbejde med det franske energiselskab *ENGIE*. Den samlede investering på 120 mio. USD er finansieret af *Den Europæiske Investeringsbank*, *European Bank for Reconstruction and Development* og *EKF – Danmarks Eksportkredit* i samarbejde med investorer og fonde, herunder *Klimainvesteringsfonden* i Danmark.

E. Altanzul
MONTSAME
20.09.18

'Steppe of Chinggis Khaan-Mongolian Nomads' exhibition opens in Denmark

Co-organized by the National Museum of Denmark and 'Moesgaard' ethnographic museum in Aarhus, a special exhibition entitled the 'Steppe of Chinggis Khaan-Mongolian Nomads' opened on June 18 in Denmark.

The exhibition displays Mongolian nomadic civilization and historic events of Chinggis Khaan in an interesting way using modern digital technology, showcasing some 1240 sample pieces of ethnographic items and antiquities collected by Danish traveller and anthropologist Henning Haslund-Christensen in the 1920-1930s and historic finds from the 13th century preserved in the National Museum of Mongolia, and the Institute of History and Archaeology of the Mongolian Academy of Sciences,

At the opening of the exhibition,

Director of Moesgaard Museum Mads Kähler Holst expressed his pleasure at conducting the historic exhibition for the first time in Denmark which tells about steppe of Chinggis Khaan and nomads' life. Moreover, it became an important step to develop cooperation in direction of research in future.

"I am expressing my deep gratitude to the Government of Denmark and its people on backing Mongolia at all stages in the past period. The Kingdom of Denmark was one of the first western democratic countries to establish

diplomatic relations with Mongolia and the two countries have rich historic ties based on common values such as democracy, human rights, legal governance and sustainable development goals, Ambassador of Mongolia to Sweden M.Enkhsaikhan said.

Furthermore, a tomb of an armed horseman of the 13th century at the exhibition attracted public attention and authorities of the National Museum of Denmark expressed willingness to participate in further research of the mummy.

The Mongol Messenger, 29.06.18

Buddhastatue afsløret

Afsløringen af en kæmpemæssig, 19 meter høj statue af Maitreya Buddha fandt sted ved en ceremoni 1. juli i Zuun Khuree Dashchoilin Kloster i Ulaanbaatar. Maitreya-projektet til genskabelse af statuen med tilhørende tempel blev officielt igangsat i 2005. Statuen, der er skabt af billedhuggeren N. Orgil, har siden 2010 været et internationalt projekt.

Det første Khuree Maitreya, som blev opført 1834-37, blev ødelagt under den politiske undertrykkelse i 1942-43. Dashchoilin Kloster i Ulaanbaatar er kendt for sine buddhistiske ceremonier som fx Maitreya- og Tsam-maskedansene hvert år. I dag er der tilknyttet 100 munke til klostrets tre templer.

The Mongol Messenger
06.07.18

I sønnen Michael Haslund-Christensens seneste dokumentarfilm, 'Fædre og Sønner', behandles forholdet mellem far og søn i tre generationer. Filmen havde biografpremiere 6. juni, men allerede 2. juni havde selskabets medlemmer lejlighed til at se filmen ved en forpremiere i Grand Teatret.

Stort tillykke til vores æresmedlem Søren Haslund-Christensen

85 år i dag. Hofmarskal, generalmajor, kammerherre, konsul, eventyrer og forstander. Søren Haslund-Christensen har kunnet benytte mange titler gennem et langt, begivenhedsrigt liv. Nu om stunder er Haslund-Christensens liv præget af tydelig fysisk svækkelse, men tidligere var han kendt som en særdeles vital og hårdtarbejdende mand i statens, hoffets og mangfoldige interesseorganisationers tjeneste.

Fødselarens far var den navnkundige forskningsrejsende og forfatter Henning Haslund-Christensen. Han døde i Afghanistan, da sønnen var blot 15 år, men mange år senere drog Søren Haslund-Christensen – bl.a. ledsaget af sin søn, den nuværende filmproducer Michael Haslund-Christensen, og kronprins Frederik – i faderens fodspor på en stor filmekspedition til Mongoliet.

6. juni er der premiere på Michael Haslund-Christensens nye dokumentarfilm, *Fædre og Sønner*, hvor far og søn rejser tilbage i fortiden for at afæske den nye oplysninger om Henning Haslund-Christen-

sen. En årrække sent i livet var Søren Haslund-Christensen konsul for Mongoliet i Danmark. Dette hverv er nu overgået til hans søn.

Søren Haslund-Christensens eventyrlyst fik han også fuld valuta for, da han for godt 10 år siden var organisatorisk spydspids for den tredje Galathea-ekspedition.

Søren Haslund-Christensen blev student fra Herlufsholm – og i dette forhold vendte historien også tilbage, idet han mange år senere, fra 1993 til 2004, var en myndig forstander/bestyrelsesformand på samme skole. Dette hverv røgtede Haslund-Christensen, samtidig med at han var regentparrets hofmarskal i 14 år fra 1989 til 2003.

Det kom som noget af en overraskelse, at dronningen og prinsgemalen i sin tid valgte den hidtidige chef for Jyske Division som ny chef for hoffets administration. Ganske vist kendte de nye arbejdsgivere ham privat, men netop derfor var valget utraditionelt.

Søren Haslund-Christensen blev en uhyre driftssikker hofmarskal.

Fra militæret medbragte han sans for strategi og minutiøst overblik. Opgaven set fra hans stol var at beskytte og bevare monarkiets legitimitet.

Men det tog ham nogen tid at forstå, at man ikke driver en kongelig husholdning som et militærregimente. Han kunne virke kontant og brysk; men havde også et ganske veludviklet lune.

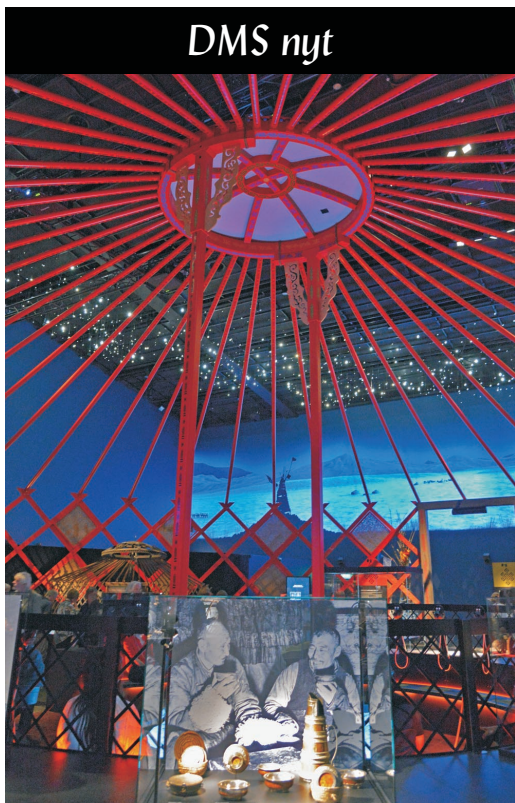
Dele af pressen havde han et noget anstrengt forhold til. Han syntes vel ofte, at journalisterne spurgte for meget til indre forhold i den kongelige familie og i hoffet. »Det er Haslund«, lød det altid i telefonen, der oftest var på medhør i det højloftede og rungende marsalkontor i Det Gule Palæ i Amaliegade. Saglig og alt andet end smalltalk var devisen. Hoffet var i disse år absolut topstyret; det var Haslund, der nidkært tog sig af sagerne, og det var først efter hans fratræden, at hoffet for alvor gennemgik den omfattende og nødvendige modernisering, der nu præger institutionen.

Søren Haslund-Christensen blev i 1953 optaget på Hærens Officersskole, og i de følgende år gennemgik han en omfattende videreuddannelse i ind- og udland. Gardehusarregimentet var gennem alle årene hans militære base, hvor han gjorde tjeneste i flere ombæringer.

Han har bestridt en lang række tillidshverv i organisationer og institutioner. Han er æresmedlem af Det Kgl. Danske Geografiske Selskab – og tillige en af kongerigets absolut højst dekorerede mænd uden for den kongelige familie. Øverst på brystet fæstner Søren Haslund-Christensen bryststjernen i diamanter – en særlig kongelig hædersbevisning – til storkorset af Dannebrogordenen.

Peter Thygesen
Politiken, 18.05.18

DMS nyt

I centrum af Moesgaard Museums stort anlagte særudstilling om Chinggis Khan og de mongolske nomader. Udstillingen bliver vist på Nationalmuseet fra foråret 2019. Foto: Bettina Gram

MEDLEMSMØDER

- Medlemsmøde 146

Lørdag den 17. november kl. 15-17

Nationalmuseet, Ny Vestergade 10, Kbh. K

Haslund og Nationalmuseet

For godt et år siden kunne antropolog, ph.d. **Christel Braae** lægge sidste hånd på sit monumentale værk om Henning Haslund-Christensens indsamling af etnografika fra Indre Mongoliet i 1930'erne. Hun præsenterede bogen med titlen *Among Herders of Inner Mongolia* ved en reception i Nationalmuseets smukke festsal den 26. september 2017.

Christel vil fortælle om Haslund-Christensens enestående bidrag til at fastholde erindringen om en fremmedartet kultur, der var på vej til at gå tabt. Vi vil også få noget at vide om det store arbejde med at bearbejde og forberede materialet til bogudgivelsen. Christel har været konsulent på Moesgaards Museums aktuelle særudstilling.

- Medlemsmøde 147

Torsdag den 29. november kl. 19-20

GO Forlag, Anker Heegaards Gade 2, 3.tv. Kbh. V (bag Glyptoketet)

Affaldshåndtering på mongolsk - udfordringer og løsninger

Første halvdel af aftenen vil der blive fokuseret på metoder til at håndtere farligt affald i storbyen Ulaanbaatar, som den engelske ingeniør og rådgiver, **Jon Frederick Treacher**, har stor både teoretisk og praktisk viden om. Hans oplæg vil være på engelsk.

Anden del handler om affaldshåndtering i mindre lokalsamfund i Mongoliet. Selskabets bestyrelsesmedlem **Chalotte Vad** holder oplægget på dansk.

Generalforsamling 2019

Næste års generalforsamling og fejring af *Tsagaan Tsar* vil finde sted i fælleshuset *Schifters Kvarter*, Philip de Langes Allé 9 Kbh. K (Holmen, samme sted som i 2014).

50 års diplomatiske forbindelser Danmark-Mongoliet

Den danske Ambassade i Beijing markerer jubilæet i Ulaanbaatar 7.-9. november.

8. november vil filmen *The Great Game / Fædre og Sønner* blive vist i Ulaanbaatar.

Café Globen i Turesensgade dannede rammen om et meget engageret og levende foredrag 3. juni. Rebecca Perry fra Storbritannien og Marlene Wick fra Østrig delte deres viden og erfaringer fra deres møde og arbejde med de mongolske sundhedsmyndigheder, studerende og NGO'er. Begge er studerende på uddannelsen 'Global Nutrition and Health' ved Københavns Professionshøjskole. Ann Fenger Benwell, der underviser på skolen, har haft en stor rolle at spille i forbindelse med de studerendes ophold og arbejde i Mongoliet.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby